

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Regionální studia

EUROREGION BÍLÉ-BIELE KARPATY

—

**ČESKO-SLOVENSKÁ PŘESHraniČNÍ
SPOLUPRÁCE**

diplomová práce

Autor: Barbora Válková

Vedoucí práce: RNDr. Jiří Horáček

Rok: 2010

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Barbora Válková

V Praze, dne 24. 8. 2010

Poděkování

Ráda bych poděkovala RNDr. Jiřímu Horáčkovi za vedení diplomové práce, za cenné rady a připomínky k této práci. Také děkuji paní Dagmar Liškové, místopředsdkyni Euroregionu Biele Karpaty a Mgr. Tomáši Úlehlovi, místopředsedovi ER BBK, všem starostům a primátorům a občanům Zlínského a Trenčínského kraje, kteří si našli čas na odpovědi pro dotazníkové šetření. Dík za podporu a pomoc patří i mé rodině, Pavlovi Paloncýmu, Pájovi Touškovi a Radku Klučkovi.

Anotace

Tato práce je zaměřená na přeshraniční spolupráci, pro uvedení do kontextu je zde zmíněna její historie a postavení v Evropské unii. Hlavní pozornost je ovšem soustředěna na přeshraniční spolupráci v České republice, podrobněji je analyzováno česko-slovenské pohraničí. U konkrétního Euroregionu Bílé Karpaty je pomocí socioekonomické analýzy Zlínského a Trenčianského kraje zjišťováno, zda díky existenci této formy mezinárodní spolupráce dochází ke zvyšování socioekonomické úrovně na obou stranách hranice. Součástí je také SWOT analýza tohoto euroregionu, která může naznačit směr dalšího vývoje této spolupráce. V závěru práce je použita dotazníková metoda, která má za úkol prokázat, zda byl tento euroregion vytvořen na historických základech nebo spíše uměle a účelově pro čerpání financí.

Annotation

This thesis focuses on cross-border cooperation. To set the reader into context, its history and position within European Union is mentioned here. However, the main focus is set onto the cross-border cooperation in the Czech Republic, Czech-Slovak borderland is further analyzed in detail. Using socio-economic analysis of regions of Zlín and Trenčín, particular euroregion, White Carpathian Mountains, is studied, whether socio-economical level is raised on both sides of the border as a result of this cross-border cooperation. SWOT analysis, which can point out possible directions of development of this region, is also part of this thesis. Questionnaire method is used in the conclusion of the thesis. This method has to reveal, whether this region was created on historical background, or whether it was formed more or less artificially in order to get funds.

Klíčová slova a kódy JEL klasifikace

Keywords:

Cross-border cooperation

Czech–Slovak border

Euroregion

European Union

JEL classification:

R580

R120

Obsah

Klíčová slova a kódy JEL klasifikace.....	5
Obsah	6
Přehled zkratk	7
Úvod	8
1 Základní pojmy	10
1.1 Hranice	10
1.2 Pohraničí, příhraniční regiony.....	11
1.3 Přeshraniční spolupráce	12
2 Přeshraniční spolupráce	16
2.1 Důvody a bariéry přeshraniční spolupráce.....	16
2.2 Historie v EU – vznik prvních euroregionů, podpora	17
2.3 Financování evropské územní spolupráce – stručná charakteristika strukturálních fondů a kohezního fondu	19
3 Přeshraniční spolupráce v České republice.....	25
3.1 Vývoj v České republice – jednotlivé iniciativy a programy.....	25
3.2 České pohraničí – vývoj, specifika	27
3.3 Euroregiony v ČR	31
4 Česko-slovenská přeshraniční spolupráce.....	35
4.1 Česko-slovenské pohraničí – charakteristika, historie	35
4.2 Operační program přeshraniční spolupráce ČR - SR 2007 - 2013.....	41
5 Euroregion Bílé-Biele Karpaty	50
5.1 Vznik, členové.....	50
5.2 Organizační struktura	51
5.3 Česká část Euroregionu – socioekonomická analýza Zlínského kraje.....	54
5.4 Slovenská část Euroregionu – socioekonomická analýza Trenčínského kraje	60
5.5 Srovnání obou částí euroregionu.....	65
5.6 Společný programový dokument Euroregionu Bílé-Biele Karpaty o přeshraniční spolupráci	66
5.7 Specifika a SWOT analýza tohoto Euroregionu	68
5.8 Realizované projekty.....	69
6 Dotazník	72
6.1 Občané Euroregionu.....	72
6.2 Starostové a primátoři	74
6.3 Představitelé Euroregionu	78
6.4 Hodnocení činnosti a budoucnost této spolupráce	79
Závěr	82
Seznam použité literatury a dalších zdrojů.....	85
Seznam tabulek, schémat, grafů a obrázků.....	87
Přílohy.....	88

Přehled zkratk

AEBR	Asociace evropských příhraničních regionů
CF	Fond soudržnosti
ČR	Česká republika
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
EK	Evropská komise
ER BBK	Euroregion Bílé-Biele Karpaty
ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje
ES	Evropská společenství
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
FIFG	Finanční nástroj pro podporu rybolovu
HDP	Hrubý domácí produkt
MVRR SR	Ministerstvo výstavby a regionálního rozvoje Slovenské republiky
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek, územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu
OP	Operační program
OPPS	Operační program přeshraniční spolupráce
PO	Programovací období
RRA VM	Regionální rozvojová agentura Východní Moravy
SMV	Společný monitorovací výbor
SPD	Společný programový dokument
SPERA	Systém podpory regionálních aktivit
SR	Slovenská republika
STS	Společný technický sekretariát

Úvod

Česko-slovenské pohraničí zahrnuje na české straně území Jihomoravského, Zlínského a Moravskoslezského kraje na české straně a Trnavského, Trenčínského a Žilinského kraje na straně slovenské. Toto pohraničí se nepotýká se stejnými problémy jako ostatní území podél hranic našeho státu. Až do 90. let minulého století nepatřilo mezi periferní oblasti, leželo v centru bývalého Československa. Nebylo jako velká část ostatního českého pohraničí osídleno Němci, tudíž zde později neprobíhalo umělé dosídlování. Zdejší obyvatelstvo je tedy s územím lépe identifikováno. Rozdělení do dvou států v roce 1993 však mělo za následek umělé zničení fungujících struktur, částečné zpřetrhání vazeb a narůst problémů s nižší sociální a zdravotní vybaveností. Euroregiony na hranicích se Slovenskem patří navíc v rámci České republiky k nejmladším, s čerpáním finanční pomoci prostřednictvím fondů EU mají tedy nejkratší zkušenost.

Při česko-slovenské hranici se nacházejí celkem tři euroregiony a podle Víta Dočkala (2005), vznikly dva z nich - euroregiony Pomoraví i Beskydy jednoznačně uměle, vytvořením „shora“, především za účelovým získáním finančních prostředků, ne na základě přirozeného vývoje a nejsou proto příliš funkční. V této diplomové práci se zaměřuji na nejvýznamnější z těchto tří česko-slovenských euroregionů a to na Euroregion Bílé-Biele Karpaty¹, který se rozprostírá na území Zlínského a Trenčínského samosprávného kraje a zabírá tak podstatnou část hranice. Zde dochází k nejintenzivnější česko-slovenské spolupráci. Cílem práce je prokázat nebo vyvrátit následující hypotézy:

1. hypotéza: Spolupráce v tomto Euroregionu má historické kořeny, dochází k ní spontánně, není podmíněna pouze finančními prostředky. Ke spolupráci dochází v širokém spektru činností, ne pouze v oblastech kultury a vzdělávání, jak je ve střední a východní Evropě běžné.

2. hypotéza: Díky existenci tohoto Euroregionu dochází ke zvyšování socioekonomické úrovně na obou stranách hranice.

Tímto chci zároveň prozkoumat jedinečnost tohoto pohraničí, vazbu zdejších obyvatel na toto území, zájem o jeho rozvoj, najít společné slabé stránky a možnosti rozvoje obou krajů a prokázat užitečnost existence této institucionální formy spolupráce při řešení nadnárodních otázek a problémů. Informace jsou zjišťovány jednak analýzou statistik daných územních celků, studiem Společného programového dokumentu

¹ Dále označován také jako Euroregion

Euroregionu Bílé-Biele Karpaty, ale také metodami nevědeckého zkoumání – dotazníkovým šetřením, expertním dotazováním, intuitivní metodou pomocí bezprostředního pohledu běžných občanů na tuto problematiku. V práci jsou dále použity historicko-geografické metody, kdy porovnávám současnou situaci s minulostí, kartografické techniky jako mapy a kartogramy, metody syntézy a komparace.

V první kapitole definuji pojmy, které budou zásadní pro celý další text práce.

Druhá a třetí kapitola popisuje podstatu přeshraniční spolupráce, její vývoj, financování a situaci v Evropě a v České republice.

Ve čtvrté kapitole se dostáváme na česko-slovenskou hranici. Ta je zde charakterizována, zmíněny jsou jednotlivé euroregiony podél této hranice, rozebrána je podstata a zaměření Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR-SR 2007-2013.

Pátá kapitola popisuje fungování a činnost konkrétního Euroregionu Bílé-Biele Karpaty, srovnává jeho českou i slovenskou část a snaží se najít společné charakteristiky, potenciály rozvoje, specifika a odlišnosti tohoto Euroregionu od ostatních euroregionů v České republice.

V poslední, šesté části dochází pomocí dotazníkového šetření k hodnocení výsledků činnosti Euroregionu a fungování přeshraniční spolupráce občany, starosty, primátory a představiteli Euroregionu.

1 Základní pojmy

1.1 Hranice

V historii byla hranice poměrně široké území ležící podél hraniční čáry bez přesného administrativního a topografického vymezení, nebylo to z politického ani vojenského důvodu potřeba. Hranice jako souvislá linie je brána od novověku v důsledku státoprvního procesu.²

V *negativním smyslu* je hranice místem určité diskontinuity, předělu, někdy také bývá označována jako jizva dějin, která vytváří dělicí linii mezi státy, uvnitř států (hranice administrativních jednotek), ale může vznikat také mezi kulturními, náboženskými, sociálními a dalšími fenomény.³

Na hranici se ale také, zvláště dnes, v době integrace evropského prostoru, můžeme dívat v *pozitivním smyslu* jako na místo spojení, místo kde Evropa srůstá. Nachází se zde obrovský potenciál - ekonomické, sociální a kulturní spolupráce.

Hranice obvykle úzce souvisí s geografíí území, kopírují přírodní bariéry jako hory, vodstvo. Ale setkáme se i s čistě politickými hranicemi, které naprosto ignorují jakékoliv přírodní zákonitosti, vznikly účelově jen pro ohrazení sféry moci a vlivu.

Pro účely mé práce bude důležitou vlastností hranice její propustnost a četnost hraničních přechodů. Tyto faktory ovlivňují sílu a intenzitu kontaktů mezi národy u hranic a tím působí na rozvoj příhraničního regionu. Podle propustnosti rozeznáváme na příkladu České republiky 3 typy hranic:

- Uzavřené – Česká republika měla tento typ před rokem 1989 na hranicích se západními zeměmi – Bavorskem, Rakouskem. Existovala zde tzv. železná opona s přísným vojenským režimem, pro obyčejného člověka neprostupná. Změnou režimu vypukl značný boom turistických i služebních cest za tyto hranice, který se postupně snižoval na standardní úroveň překračování hranice.
- Částečně otevřené – pro Českou republiku byla dobrým příkladem hranice s Polskou republikou, do roku 1989 jsme sice byli součástí jednoho politického

² Jeřábek, 2004, str. 37

³ Zich II, 2005, str. 9

seskupení, hranice nebyly tolik neprostupné, ale překračování bylo spojeno se speciálními povoleními (oficiální pozvání atd.)

- Otevřené – po roce 1989 pro Českou republiku zmizely administrativní bariéry, po vstupu České republiky do Schengenského prostoru (2007) se pro nás staly otevřené hranice se všemi sousedními státy.

1.2 Pohraničí, příhraniční regiony

Mezi odborníky neexistuje jednotný názor pro přesné vymezení takto označovaného území, řada z nich se na tento problém dívá z trochu jiného pohledu. Také zmiňovaná otevřenost a propustnost hranice má velký vliv na velikost území, na které doléhají hraniční efekty. Otevřenější hranice logicky ovlivňuje větší území.⁴ Vliv plynoucí z existence státní hranice má dvě složky:⁵

- Vliv přímý – tzn. bezprostřední působení na pohraničí, tento nám napomáhá vymezit příhraniční území
- Vliv nepřímý - kdy soused působí na území celého státu a to posléze ovlivňuje i dané příhraniční území.

Ovšem jednoznačné odlišení efektů vytvořených přímým či nepřímým vlivem sousedního státu je prakticky nemožné. Stejně jako přesné vymezení pohraničního území je problém, na který je velmi obtížné najít jednoznačné řešení.

Pomocníkem pro určení takového území mohou být názory obyvatel, jejich ztotožnění a identifikace se s příhraničním územím – bývá nazýváno regionální identitou (více viz dotazník).

Regionální identita je pocit náležitosti, ztotožnění se s regionem, uvědomění si odlišnosti od zbytku. Naši regionální identitu tedy vytváří jednak prostředí, ve kterém žijeme (náš dům, okolí domu, obec) a vztahy, které si zde vytváříme (rodinné, pracovní).

Obyvatelstvo příhraničních regionů je často charakterizováno právě jako nepříliš ztotožněné se svým regionem, nezakořeněné (v důsledku dosídlování částí českého pohraničí) a také nedostatečně kvalifikované.⁶

⁴ Zich II, 2005 str. 11

⁵ Zich I, 2005, str. 48

⁶ Zich I, 2005, str. 90

Podle mého názoru státní hranice ovlivňuje regionální identitu ve velké míře. Regiony uvnitř státu mají zcela jiné podmínky existence. Dokazuje to i fakt, že regiony u hranic jsou samostatně vymezeny, nesou specifické označení, je na ně soustředěna pozornost i speciální pomoc ze strany Evropské unie. Jednotlivé regiony mají rozdílné podmínky, ať už přírodní, geografické, různý historický vývoj a především jiný stát na druhé straně hranice, s čímž úzce souvisela propustnost hranice.

Co tedy podle mého především ovlivňuje perifernost příhraničního regionu? Je to:

- Míra propustnosti, otevřenosti státní hranice
- Konkrétní stát na druhé straně hranice
- Vzdálenost a velikost regionálních center na obou stranách hranice
- Dopravní spojení s centrem i s druhou stranou hranice

Igor Pleskot vymezuje české pohraniční území jako *„území v pásmu pohraničí lemující naši republiku v rozsahu vzdálenosti do 50 km od státní hranice s respektováním hranic správních oblastí zahrnujících v podstatě hranice bývalých okresů, což umožňuje návaznost na další a starší okruhy dat.“*⁷

Vymezení pohraničí pro potřeby regionální politiky EU

V Evropské unii se používají územní statistické jednotky NUTS (La nomenclature des unités territoriales statistiques). Rozhodujícím kritériem pro geografické vymezení našeho pohraničního území je územní jednotka NUTS III, která na území našeho státu odpovídá nově zřízeným vyšším územně správním celkům, tedy krajům (vznikly v roce 2000 na základě zákona č. 129/2000 Sb, o krajích (krajské zřízení)). Tato koncepce bývá některými autory kritizována, postrádají zde již zaniklý správní celek okres. Kraj je dle jejich názoru pohraničním obcím zbytečně vzdálen.⁸

1.3 Přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráci můžeme definovat jako *„souhrn všech administrativních, technických, ekonomických, sociálních a kulturních opatření, směřujících k upevnění a rozvíjení sousedských vztahů mezi oblastmi po obou stranách hranice, obdobně jako*

⁷ Zich I, 2005, str. 50

⁸ Zich I, 2005, str. 135

k uzavření příslušných smluv k řešení problémů, které v těchto regionech existují, resp. mohou vzniknout.“⁹ Je to kooperace dvou nebo více států.

Dlouhou dobu bylo o dění v pohraničí rozhodováno shora z center států, které neměly konkrétní představu o tamějším dění. Naše republika je země s tradicí právě této centralizované vlády. Situace se postupně mění a díky přenosu (decentralizaci) kompetencí na regionální a lokální úroveň dochází k daleko efektivnějšímu řešení problémů, kdy se o nich rozhoduje na místě, kterého se opravdu týkají.¹⁰

Kategorizace přeshraniční spolupráce

Spolupráci mezi jednotlivými stranami hranice samozřejmě podporují institucionalizované orgány, které vznikají za tímto účelem, ale dochází k ní také spontánně na základě vztahů občanů, z jejich vlastní iniciativy. Podle Františka Zicha se na přeshraniční spolupráci podílí:¹¹

- Běžné občanské kontakty – k těmto kontaktům dochází nejčastěji, jsou pouze krátkodobé a povrchní, uskutečňované většinou za určitým konkrétním účelem jako je nákup, návštěva turistického cíle apod.) nejsou příliš plánovány. Tento typ kontaktů je ze všech našich hranic rozšířen nejméně právě u hranic se Slovenskem.
- Rodinné a přátelské kontakty – tyto vztahy jsou naopak pro česko-slovenské pohraničí velmi typické. Často dochází k sňatkům lidí z různé strany hranice, přispívají k tomu společné tradice, zvyky a samozřejmě také podobný jazyk, který nevytváří jazykovou bariéru. Tyto vztahy jsou jádrem a dobrým základem přeshraniční spolupráce.
- Kontakty ekonomické povahy – myšlena je především činnost zahraničních firem na našem území, díky které jsou zaměstnáváni naši občané. V souvislosti se Slovenskem ale nemá význam o těchto kontaktech hovořit, protože k nim téměř nedochází. Ani k zaměstnávání našich občanů na Slovensku příliš nedochází, situace je ale jiná ze strany Slovenska. K zaměstnávání Slováků na našem území dochází o poznání častěji, v důsledku levnější slovenské pracovní síly, což vede v některých případech i k negativním emocím vůči našim východním sousedům.

⁹ Jeřábek, 2004, str. 78

¹⁰ Jeřábek, 2004, str. 81

¹¹ Zich I, 2005, str. 133

- Organizované kontakty – do této skupiny patří aktivity euroregionů, správních orgánů, zájmových sdružení, škol. Tato forma spolupráce má předpoklady k tomu být efektivní, má daná svá jasná pravidla a systém, velmi se ovšem odvíjí od lidí ve vedoucích pozicích, kteří tuto spolupráci řídí. Problémem na naší straně hranice často bývá přílišná byrokracie.

Naše pozornost se bude dále soustředit právě na institucionalizovanou podobu spolupráce, stěžejním pro nás bude pojem euroregion.

Euroregion je mezistátní integrační forma spolupráce, má za úkol jednak růst ekonomického potenciálu regionu, ale hlavním cílem je právě integrace a spolupráce států (naopak příkladem neintegrační formy spolupráce je investice zahraničního investora do zaostalého, příhraničního regionu)¹².

Euroregion se stal hlavním aktérem v integračním procesu a ve své ideální podobě je vnímán jako „prostředek umožňující erozi tradičního konceptu národních států a státních hranic.“¹³

Jako vhodnou považují zejména tu, která je uvedena na stránkách obce Dobrušky, kde nalezneme poměrně vyčerpávající definici tohoto uskupení: „*Euroregion je nadnárodním typem svazků či sdružení obcí a měst. Cílem euroregionu - mezinárodního sdružení měst a obcí je především podpora a realizace projektů odrážejících všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami. Hlavním motivem sdružených měst a obcí, které jsou zde zastoupeny svými místními představiteli veřejné správy, je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice, vedoucí k postupnému vyrovnávání ekonomického i sociálního rozvoje. Spolupráce přesahující hranice napomáhá zmírňovat nevýhody, které s sebou hranice v území nesou. Překonává národní okrajové polohy pohraničních oblastí a zlepšuje životní podmínky obyvatelstva zde žijícího. Má zasahovat do všech kulturních, sociálních, hospodářských a infrastrukturních oblastí života občanů.*“¹⁴

Neexistuje jednotná právní forma ani formální struktura euroregionu, ta je stanovena v interních dokumentech společně s povinnostmi a pravomocemi jednotlivých orgánů. Euroregion je z legislativního pohledu právnickou osobou, relativně nezávislým orgánem s vlastními finančními a technickými prostředky, nevytváří žádné nové správní orgány a

¹² <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>

¹³ Dočkal, 2005, str. 19

¹⁴ <http://www.val.cz/euroregion.htm>

struktury. Funkcionálně nejsou euroregiony nastaveny tak, aby se mohly stát základem celoevropského či dokonce celosvětového uspořádání.¹⁵

Členem euroregionu se může stát obec či město po podpisu závazku o dodržování usnesení orgánů euroregionu. Členství je dobrovolné, kromě placení členských příspěvků z něj automaticky neplynou nad rámec dodržování usnesení orgánů euroregionu prakticky žádné povinnosti. Euroregion napomáhá k pravidelné a efektivní spolupráci zahraničních partnerů, ke zpřístupnění dotací z fondů EU a poskytuje informační služby.

Pod označením euroregion jsou obvykle myšleny všechny národní části jako celek, ale můžeme narazit také na případy, kdy je pod tímto pojmem myšlena pouze jedna národní část přeshraničního celku. V této práci budu pracovat s první variantou, tedy euroregionem jako celkem na dvou a více stranách hranice, která je i právně správnější.

¹⁵ Dočkal, 2005, str. 20

2 Přeshraniční spolupráce

2.1 Důvody a bariéry přeshraniční spolupráce

Důvody

„Velká většina státních hranic vznikla v periferních oblastech mezi jednotlivými centry politických útvarů. Tímto bylo pohraničí již od svého „vzniku“ znevýhodněno oproti jádrovým oblastem ve vnitrozemí.“¹⁶

Také obchod a ekonomické aktivity se vždy posouvaly do středu území, jednak kvůli snazší dostupnosti a také bezpečnosti, v pohraničí panoval větší strach z vojenského konfliktu.¹⁷

Impulesem ke vzniku přeshraniční spolupráce byl evropský integrační proces, ke kterému začalo docházet po 2. sv. válce. Tato spolupráce měla z pohraničí vytvořit mosty mezi jednotlivými národy, spojit je společnými zájmy, ale na druhé straně uchovat jejich autonomii. Postupem času se vyprofilovaly 3 její úkoly:¹⁸

- „dosáhnout integrace a souladu podél vnitřních hranic,
- pomoci okrajovým regionům, které zaostávají ve vývoji,
- podpořit okrajové regiony ve vztazích se sousedními zeměmi“

Bariéry

Jako bariéra bývá označována omezená schopnost či funkce, překážka bránící plnému rozvoji. Při rozvoji přeshraniční spolupráce je důležité uvědomit si, vzít v úvahu a snažit se odstranit tyto bariéry, ať už jsou objektivní či subjektivní. Zařadila bych mezi ně především:

- Bariéru spočívající v nenalézání společných témat – velké rozdíly mezi sousedícími státy, jiné problémy k řešení
- Jazykovou bariéru, předsudky
- Dopravní bariéru – špatné spojení s druhou stranou hranice
- Finanční bariéru - především u malých obcí je obrovským finančním problémem už jen kvalitní zpracování rozvojových dokumentů a projektů, tyto projekty navíc musejí být u jejich strany také spolufinancovány. Proto dochází ke sdružování

¹⁶ Jeřábek, 2004, str. 103

¹⁷ Zich II, 2005, str. 137

¹⁸ Jeřábek, 2004, str. 171

těchto obcí do větších celků (mikroregiony). Pomoci mohou také Regionální rozvojové agentury, které se ale zase potýkají s problémem neuceleného systému financování.

- Byrokratickou bariéru - vypracování projektu a následné obdržení dotace je proces poměrně složitý a zdlouhavý. Obce a města někdy očekávají automatické finanční prostředky a jsou překvapeny pracností celého postupu. Finanční dotace je navíc vyplácena zpětně, až po realizaci projektu.
- Legislativní bariéru – odlišná legislativa znesnadňuje průběh a usměrňování spolupráce.
- Bariéru z důvodu nezájmu či malé informovanosti měst a obcí – povědomí o euroregionech a možnostech přeshraniční spolupráce stále není dostatečné, což ostatně poznáme i z dotazníkového šetření v závěru. Tento velký nedostatek lze odstraňovat prezentací euroregionu veřejnosti, představením úspěšných projektů a informace o způsobech a možnostech podpory těchto projektů.

2.2 Historie v EU – vznik prvních euroregionů, podpora

Začátkem 50. let 20. století začínají mezi státy v západní (Německo, Nizozemsko, Francie) a severní Evropě (Norsko, Švédsko, Finsko) vznikat iniciativy pro podporu příhraničních regionů. K historicky první institucionalizované formě spolupráce došlo v roce 1958 na německo-nizozemské hranici. Zde bylo založeno Euroregio Gronau, podle kterého se u nás vžil pojem pro oficiální obecné označení této spolupráce a je součástí názvu. Další takové struktury vznikaly v zápětí a v roce 1960 jich existovalo již 10, např. CIMAB, Adria, Severní Kalotty. Tyto dříve vzniklé euroregiony bývají označovány jako „tradiční“, založené z vlastního popudu, spontánně. Jejich spolupráce je velmi efektivní, fungovaly bez vidiny finanční pomoci.

Brzy se do problému zapojily i orgány Rada Evropy, Evropská komise a národní vlády. V roce 1971 vzniklo Sdružení evropských příhraničních regionů (AEBR), které euroregiony sdružuje, zastupuje jejich zájmy a stanovuje cíle přeshraniční spolupráce. Tyto cíle a mantinely byly specifikovány v Evropské chartě hraničních a příhraničních regionů (vydána roku 1981, nové vydání 2005) ¹⁹

Fungování přeshraniční spolupráce je zakotveno v legislativách konkrétních států (situace v ČR zmíněna ve 3. kapitole), ale také centrálně v legislativě evropské, z které je

¹⁹ Jeřábek, 2004, str. 164

nejdůležitější Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními společenstvími známá pod názvem Madridská úmluva, byla podepsána Radou Evropy 21. 5. 1980. Je to multilaterální smlouva, ke které země přistupovaly postupně a ratifikací se zavázaly k podpoře přeshraniční spolupráce. Postupně je doplňována dodatkovými protokoly. Dodatkový protokol I z roku 1998 umožnil státům vytvořit společný orgán s právní subjektivitou, protože zejména u nově vzniklých euroregionů se začala projevovat mezera v této oblasti.

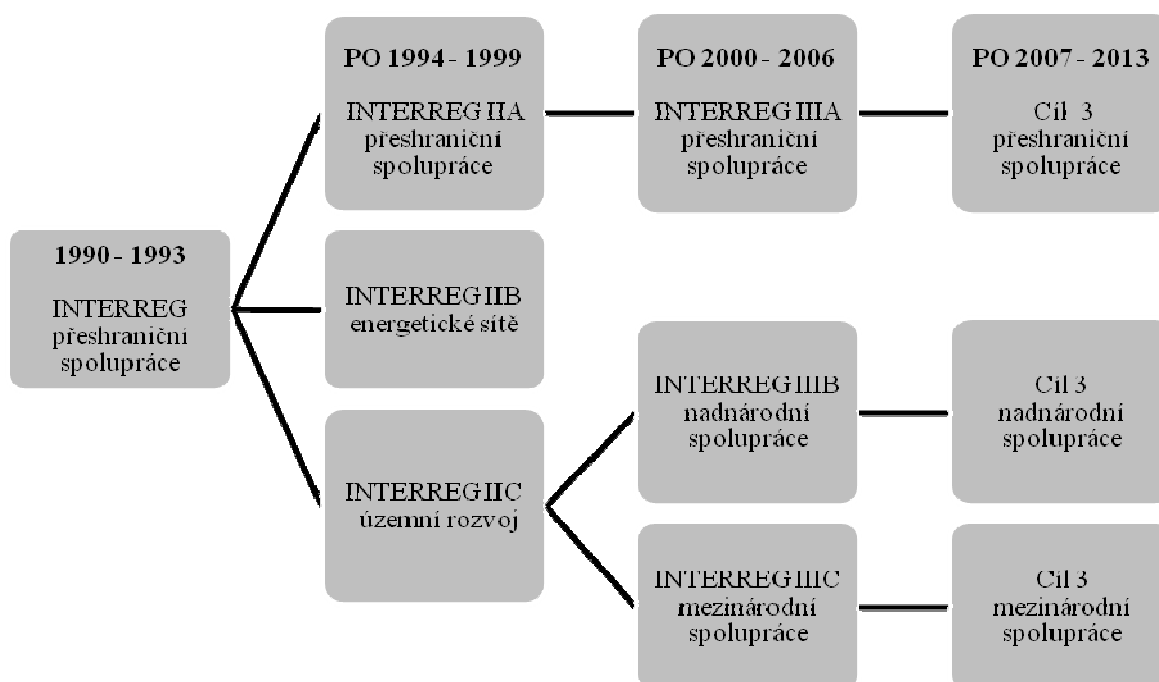
Dalším důležitým obdobím se stal konec 80. let 20. století. V této době začal vznikat jednotný evropský trh, došlo k politickým změnám ve střední a východní Evropě, které otevřely hranice a nabídly možnost spolupráce také na vnějších hranicích EU. Od roku 1990 začíná EU prostřednictvím svých strukturálních fondů finančně podporovat regiony v pohraničí. To je jistě novou velkou motivací pro vznik euroregionů, jež tímto vznikají z jiného popudu než již zmiňované „historické“. Jsou zakládány účelově, často zejména kvůli vidině získání dotací

V roce 1990 byla zřízena samostatná iniciativa Společenství pod názvem INTERREG, která přinášela členským zemím EU finanční prostředky ze strukturálních fondů. V prvním PO byly ohlasy velmi pozitivní, v následujícím PO 1994 – 1999 proto došlo k jejímu rozšíření na 3 oblasti podpory a úpravu názvu na INTERREG II. Vznikla tedy Iniciativa INTERREG IIA pro rozvoj přeshraniční spolupráce, Iniciativa INTERREG IIB pro podporu energetických sítí a Iniciativa INTERREG IIC pro územní rozvoj.

Pro období 2000 – 2006 došlo k dalším změnám této Iniciativy. Iniciativa INTERREG IIIA byla opět zaměřena na přeshraniční spolupráci, podpora energetických sítí dále nepokračovala a podpora územního rozvoje se rozdělila na INTERREG IIIB sloužící pro nadnárodní a INTERREG IIIC pro meziregionální spolupráci.

Rostoucí význam Evropské územní spolupráce je zjevný, což potvrzuje i fakt, že pro současné programovací období byla tato Iniciativa povýšena do samostatného cíle strukturální politiky EU. Přeshraniční spolupráce byla během celého období vývoje Iniciativy INTERREG její nejvýznamnější částí a plynul na ni tudíž dominantní podíl objemu poskytovaných finančních prostředků.

Schéma č. 1: Vývoj iniciativy INTERREG

Zdroj: vlastní tvorba z dostupných dat

2.3 Financování evropské územní spolupráce – stručná charakteristika strukturálních fondů a kohezního fondu

2.3.1 Financování regionální politiky EU

Cíle regionální politiky jsou nyní realizovány v sedmiletých programovacích obdobích, pro které jsou vždy zpracovávány nové programové dokumenty, které stanovují rozpočet, definují cíle a priority daného období. Programovací období byla zavedena na konci 80. let 20. století a nyní se nacházíme již uprostřed čtvrtého.

Tabulka č. 1: Vývoj iniciativy INTERREG

1. období	1989-1993
2. období	1994-1999
3. období	2000-2006
4. období	2007-2013

Zdroj: vlastní tvorba

Regionální politika se neustále vyvíjí a prakticky s každým novým rozšířením členské základny dochází k modifikacím politiky soudržnosti a strukturálních fondů. Původních 7 cílů a 17 iniciativ Společenství je proto dnes značně zredukováno. Také finančních nástrojů je pro strukturální politiku k dispozici méně. Jsou to 3 cíle a 3 nástroje, které podrobněji popíšu dále. Následující tabulka zobrazuje, k jakým změnám došlo v PO 2007-2013 oproti PO 2000-2006.

Tabulka č. 2: Změny cílů a zdrojů financování

období 2000-2006		období 2007-2013	
Cíl	Zdroj financování	Cíl	Zdroj financování
Soudržnost	Fond soudržnosti	Konvergence	Fond soudržnosti, ERDF, ESF
Cíl 1	ERDF, ESF, EAGGF - orientační sekce, FIFG		
Cíl 2	ERDF, ESF		
Cíl 3	ESF	Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	ERDF, ESF
INTERREG	ERDF	Evropská územní spolupráce	ERDF
URBAN	ERDF		
EQUAL	ESF		
LEADER+	EAGGF - orientační sekce		
Rozvoj venkova a restrukturalizace rybolovu (mimo rámec Cíle 1)	EAGGF - záruční sekce	-	-
9 cílů a iniciativ	6 finančních nástrojů	3 cíle	3 finanční nástroje

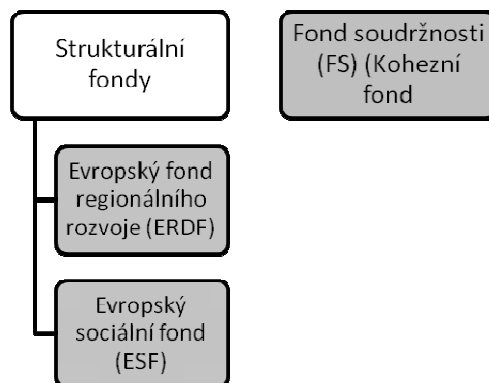
Zdroj: vlastní tvorba na základě dat z knihy Strukturální fondy a obce I., Wokoun René, str. 70

Přeshraniční spolupráce je součástí Cíle Evropská územní spolupráce (dříve Iniciativy INTERREG) a tedy i politiky hospodářské a sociální soudržnosti (také regionální či strukturální politika). Úkolem této politiky je snižovat ekonomické a sociální rozdíly mezi členskými státy a jejich regiony.²⁰ Její velký význam dokládá skutečnost, že po Společné zemědělské politice má druhý největší podíl na celkových výdajích rozpočtu EU. Je tedy finančně podporována zdroji z EU prostřednictvím kapitálových grantů pokrývajících určitou část nákladů projektů.²¹ Tyto zdroje je možno čerpat prostřednictvím speciálních finančních nástrojů:

²⁰ ://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU

²¹ Jeřábek, 2004, str. 156-157

Schéma č. 2: Financování politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU

Zdroj: vlastní tvorba z dostupných dat

Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) existuje od roku 1975, je základním a nejdůležitějším finančním nástrojem pro snižování regionálních rozdílů, posilování kovergence regionů a podporu trvale udržitelného rozvoje. Hlavní oblasti spolufinancované tímto fondem jsou:²²

- „investice k vytvoření nebo zachování permanentních pracovních míst,
- investice do dopravní infrastruktury (včetně transevropských sítí), telekomunikací a energetiky,
- investice do dopravní infrastruktury v geograficky i strukturálně znevýhodněných oblastech,
- rozvoj turistiky a ochrana kulturního dědictví v oblastech s peregpektivou rozvoje a tvorby pracovních míst,
- podpora ochrany a zlepšování životního prostředí a udržitelného rozvoje,
- pilotní projekty pro testování nových způsobů řešení regionálního rozvoje a výměnu zkušeností v této oblasti.“

Evropský sociální fond (ESF) je nejstarším a z hlediska objemu finančních prostředků druhým nejvýznamějším ze strukturálních fondů. Aktivitu členských zemí EU pro rozvoj zaměstnanosti, podnikání, rovných příležitostí, boj s nezaměstnaností a její prevencí podporuje již od roku 1957. Financuje tzv. „měkké“, neinvestiční projekty jako rekvalifikační kurzy, studie, festivaly, setkávání atd.

Fond soudržnosti (CF) je také nástroj sloužící k dosažení sociální a hospodářské soudržnosti, ale podpora je zacílena na rozvoj celého státu, nepatří tedy do skupiny strukturálních fondů. Finanční prostředky jsou tedy poskytovány pro celé území státu, podmínky pro čerpání jsou velmi přísné. Podle Maastrichtské smlouvy má na čerpání

²² Jeřábek 2004, str. 157

nárok stát, jehož HNP na obyvatele je nižší než 90 % průměru Evropské unie, musejí ovšem vyvíjet snahu k naplnění konvergenčních kritérií, jež jsou nutné pro členství v Evropské měnové unii.²³ Z původních 15 členských zemí tuto pomoc využívalo Irsko, Řecko, Španělsko a Portugalsko. Irsko přestalo být způsobilé od konce roku 2003. Podporovány jsou projekty ve dvou hlavních oblastech - v dopravě a životním prostředí, s cílem dosažení rovnováhy mezi nimi.

V minulém programovacím období (2000-2006) byly do strukturálních fondů řazeny také **Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF)** a **Finanční nástroj pro podporu rybolovu (FIFG)**. V současném programovacím období, tedy od roku 2007 patří tyto fondy do Společné zemědělské politiky

Tyto finanční nástroje slouží v právě probíhajícím PO k financování následujících cílů.²⁴

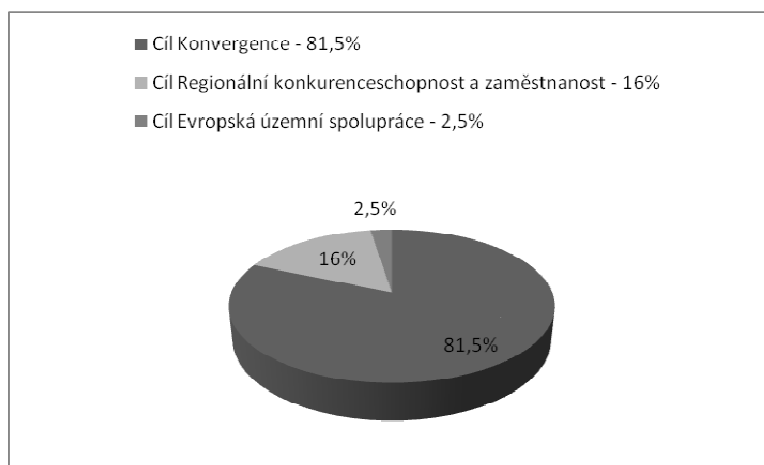
- Cíl 1 - Konvergence – směřuje ke sblížování členských států a regionů EU, jejichž HDP je menší než 75 % průměru EU. Z území našeho státu pod tento cíl spadají všechny regiony kromě hl. m. Prahy.
- Cíl 2 - Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost – z tohoto cíle u nás může naopak čerpat pouze region hl. m. Praha. Je určen vyspělejšími regionům, jejichž HDP je nad 75 % průměru EU. Má být dále posilována jejich konkurenceschopnost např. prostřednictvím inovací, zvyšováním zaměstnanosti, zlepšováním životního prostředí.
- Cíl 3 - Evropská územní spolupráce – má za úkol posilovat nadnárodní, meziregionální a přeshraniční spolupráci. Do tohoto cíle je zařazeno území celé republiky, včetně Prahy. A právě tento cíl zahrnuje přeshraniční spolupráci, která je předmětem mého zkoumání.

Následující graf ukazuje rozdělení finančních prostředků podle cílů:

²³ Wokoun, 2003 (ČRP), str. 37

²⁴ Abeceda fondů Evropské unie 2007-2013

Graf č. 1: Podíl finančních prostředků pro jednotlivé cíle v PO 2007-2013

Zdroj: vlastní tvorba dle údajů z Abecedy fondů Evropské unie 2007-2013

2.3.2 Předvstupní strukturální pomoc

Zvláštní skupinu, významnou zvláště pro naši republiku představovaly fondy předvstupní pomoci zemím střední a východní Evropy. Určeny byly kandidátským zemím za účelem pomoci při řešení strukturálních problémů, ale také jako příprava na příjem vyšších objemů finančních prostředků po vstupu do EU. Mezi tuto předvstupní strukturální pomoc řadíme:²⁵

Program PHARE (Poland and Hungary Aid for Reconstruction of Economies) byl založen roku 1989, původně jako podpora pro Polsko a Maďarsko. Postupně se rozšířil na další země nacházející se v transformačním procesu a o další cíle, především pomoci těmto státům splnit podmínky vstupu do EU.

Část finančních prostředků tohoto fondu byla vyčleněna na program CBC (Cross Border Co-operation) PHARE, což byl program přeshraniční spolupráce, který měl redukovat negativní vlivy působící na obyvatele v blízkosti hranic.

Program ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) měl shodné zaměření s Fondem soudržnosti, oblastí zájmu tedy byla doprava a životní prostředí.

Program SAPARD (Special Action Programme for Pre –Accession Aid for Agriculture and Rural Development) byl zaměřen na rozvoj zemědělství a venkova. Všechny tyto programy předvstupní pomoci jsou nyní již ukončeny. Pro pochopení financování přeshraniční spolupráce však pokládám za podstatné je alespoň takto ve zkratce zmínit. Program CBC PHARE v České republice bude dále zmíněn v následující

²⁵ Jeřábek, 2004, str. 160-161

kapitole. V programovacím období 2007-2013 tyto fondy nahradil fond předvstupní pomoci **IPA**, jeho pomoc už ale není určena pro ČR.

Pro podporu přeshraniční spolupráce existují i další programy pro nečleny EU, pro nás ovšem nebyly tolik zajímavé, protože jsou určeny např. zemím Balkánského poloostrova (program CARDS), pro země bývalého Sovětského svazu (program TACIS CBC) nebo pro středomořské státy, které ještě nevstoupily do EU (program MEDA).

EU tedy v oblasti regionální politiky nyní disponuje třemi finančními nástroji, jejichž využití se liší podle konkrétní tematické oblasti. Pro Evropskou územní spolupráci, jejíž součástí je přeshraniční spolupráce slouží v právě probíhajícím programovém období výhradně Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF). Pro kandidátské země ve střední a východní Evropě byl před jejich vstupem do EU v oblasti přeshraniční spolupráce k dispozici fond předvstupní pomoci CBC Phare.

3 Přeshraniční spolupráce v České republice

3.1 Vývoj v České republice – jednotlivé iniciativy a programy

Jako nečlenové EU jsme v období vzniku prvních euroregionů v naší republice (v roce 1991) ještě neměli nárok na finanční podporu přeshraniční spolupráce prostřednictvím Iniciativy INTERREG. Pro kandidátské země byly ale zřízeny speciální předvstupní fondy, jejichž účelem byla jednak podpora a rozvoj konkrétních oblastí, pro které byly určeny. Vedle toho ale také měly za úkol připravit země na čerpání mnohem větších objemů prostředků, které nastane po jejich vstupu do EU a naučit je, jak takové čerpání probíhá.

Pro podporu přeshraniční spolupráce byl určen již zmiňovaný **Program CBC PHARE**. Nejprve bylo možno jej realizovat pouze se členskými zeměmi. Průkopníkem v tomto směru se v roce 1994 tedy stalo území při česko-německé hranici. O rok později se připojilo i území na hranici s Rakouskem. Finanční podpora pro spolupráci s kandidátskými zeměmi (tedy na česko-polské a česko-slovenské hranici) byla na základě rozhodnutí Evropské komise umožněna až od roku 1999. Se Slovenskou republikou tento program trval pouze jeden rok.

Zaměření programu bylo na investice nezbytné pro rozvoj obcí, jako je výstavba základní infrastruktury (dopravní, energetické, čistírny odpadních vod), rozvoj podnikání.²⁶

Tento program byl koordinován s programem EU INTERREG IIA, později INTERREG IIIA, na který měly země po vstupu do EU plynule přejít. Počínaje rokem 2000 se k tomuto účelu v česko-německém a česko-rakouském programu zpracovávaly Společné programové dokumenty. Přípravy programu probíhaly společně a po jeho schválení byl realizován odděleně. Předpisy pro oba programy se bohužel nepodařilo úplně sladit.²⁷

Prostřednictvím Programu PHARE CBC jsme měli možnost čerpat prostředky po dobu 10 let až do 1. 5. 2004, tedy do vstupu České republiky do EU. Prostředky na projekty schválené ještě před tímto datem byly k dispozici do konce roku 2006.

Členstvím v EU se pro nás otevřely nové možnosti v podobě využití „opravdových“ strukturálních fondů. Připojili jsme se do **Iniciativy INTERREG IIIA** – třetí programové etapy (2000 – 2006) této podpory přeshraniční spolupráce. Programy s Německem a

²⁶ Wokoun, 2006, str. 53

²⁷ Wokoun, 2003, str. 244

Rakouskem mohly být díky Společným programovým dokumentům vyhlášeny 1. července 2004. Kvůli tvorbě nového programového dokumentu byla komplikovanější situace se Slovenskou republikou – program vyhlášen 28. října 2004 i Polskou republikou – 28. února 2005.

Oproti Programu PHARE CBC došlo k určitým změnám:²⁸

- Rozšíření dotační oblasti – nově zahrnuto území všech krajů (NUTS III) kromě Prahy a Středočeského kraje (dosud pouze okresy v pohraničí).
- Rozdělení česko-německého programu na česko-saský a česko-bavorský.
- Systém proplácení výdajů – dříve zálohové dotace, v Iniciativě systém zpětného proplácení.
- Finanční prostředky začaly být udělovány na celé PO, což umožňuje realizaci větších a nákladnějších projektů.
- Přeměna Společného fondu malých projektů na Dispoziční fond (Fond mikroprojektů).

Ve čtvrtém programovacím období (2007 - 2013) byl posílen význam programů zaměřených na přeshraniční spolupráci, byla na ně navýšena také alokovaná částka a především je přeshraniční spolupráce zařazena do samostatného **Cíle 3 – Evropská územní spolupráce**. Počet operačních programů se pro toho období nezměnil. K některým změnám ale došlo:²⁹

- Posílení spolupráce pomocí tzv. Principu vedoucího partnera
- Maximální dotace EU (podíl financování z ERDF) je pro nové programovací období 85 % celkových způsobilých výdajů projektu (oproti 75 % v období minulém)
- Maximální podpora z národních zdrojů je možná ve výši až 15% celkových způsobilých výdajů projektu (z toho nejvýše 5 % ze státního rozpočtu). V předchozím období bylo možno pouze těch 5 % ze státního rozpočtu.

²⁸ Šíp, Špáda, 2006, str. 10

²⁹ Šíp, Špáda, 2006, str. 15

3.2 České pohraničí – vývoj, specifika

3.2.1 Vývoj českého pohraničí

Pojem pohraničí jsem definovala v 1. kapitole, nyní se podrobněji zaměřím konkrétně na české pohraničí, jaký byl jeho vývoj, co patří mezi jeho specifika.

Hranice říší nebyly do novověku příliš významné. Podstatnější byly spíše hranice panství, o které vznikaly spory. Nebyly také tak jednoznačně vymezeny, hranice byla tvořena širokým pásem území. Až v souvislosti se státoprvním procesem nabývají na důležitosti a získávají liniiovou podobu, jakou známe dnes.³⁰

Ve druhé polovině 19. století se ve společnosti setkáváme s větším profilováním jednotlivých kultur, jazykových a politických skupin, oddělují se i územně a hranice nabývají na svém významu. K procesu formování politického národa přispělo také Národní obrození. Tento proces vzniku národních a kulturních hranic probíhal až do konce 1. světové války. V období 1. Československé republiky na území českých zemí poprvé existovala pohraniční území, která byla ohrazena administrativně (do této doby byla diferencována pouze přírodními podmínkami). V březnu 1939 však dochází k okupaci Čech a Moravy, zaniká Československo, vzniká protektorát Čechy a Morava, v dějinách první úředně vymezené hranice uvnitř našeho státu.³¹

Velké změny ve vývoji našeho území, pohraničí zejména, nastaly během 2. světové války a následně v průběhu celé druhé poloviny 20. století. Došlo k velkým etnickým přesunům, Češi z pohraničí utekli, čeští Němci byli vysídleni a toto území bylo dosídlováno uměle. Ač by se mohlo na první pohled zdát, že se tento problém dotkl výhradně severní, západní a jihozápadní hranice, není tomu tak. Ovlivnil např. i československé pohraničí, které sloužilo jako jedna ze zdrojových oblastí dosídlování. Bylo vymezeno nové pohraničí podle okresů, roku 1969 přišlo zredukování na pásmo obcí, podpora směřovala především do oblasti bydlení a bytové výstavby. V porovnání s problémy uvnitř státu slábla speciální pozornost soustředěná na toto území, až byla v roce 1977 mimořádná podpora zrušena úplně. Jak se ukázalo časem, stalo se tak poněkud předčasně, důkazem je i její obnovení v roce 1986. Podporované území se nacházelo jen při jihozápadní hranici (se Spolkovou republikou Německo a Rakouskem).³²

³⁰ Jeřábek, 2004, str. 36-37

³¹ Jeřábek, 2004, str. 37-38

³² Jeřábek, 2004, str. 36-38

V druhé polovině 20. století sílí proces urbanizace a periferizace výše položených a hospodářsky slabších míst, tyto jevy také formují naše pohraničí. Uskutečňují se rozsáhlé majetkové přesuny, je zabavován majetek kolaborantům a zrádcům. Na dosídleném území byly přerušeny všechny zvyky a tradice. Zemědělské plochy byly částečně opouštěny, ubylo orné půdy ve prospěch lesních ploch a travních porostů, což je na jednu stranu negativní jev, ale na druhou stranu pozitivní pro estetiku krajiny, turistiku a s ní spojený cestovní ruch. Otevřel tak nové příležitosti pro pohraničí. Cestovnímu ruchu nahrává také změna sídelního systému, kdy narostlo rekreační využití pohraničních oblastí, v 60. letech vznikl český fenomén chataření a chalupaření. Pohraniční území často disponuje nějakou specifickou funkcí vzhledem ke vnitrozemí. Dříve jí bývala funkce strategická a obranná, později zemědělská i průmyslová, dnes je to oblast vhodná pro rekreaci, cestovní ruch a služby. V tomto směru je často spatřován největší potenciál rozvoje tohoto území obecně.³³

Na konci 20. století došlo ke dvěma velmi zásadním událostem v našem pohraničí. V roce 1989 padla „železná opona“, což přineslo nové možnosti pro rozvoj území u hranic s Německem a Rakouskem. Druhá událost hranici naopak posílila. V roce 1993 došlo k rozdělení Československé federativní republiky a tím ke změně vnitřní hranice mezi federativními republikami ve státní hranici. (Jeřábek, 2004, str. 40) Nejnovějším mezníkem pro ČR je 21. prosinec 2007, kdy vstoupila do Schengenu. Tímto se hranice se všemi našimi sousedy otevřely, jejich překračování je povoleno svobodně na jakémkoliv místě, hraniční kontroly se zrušily. A platí to nejen ve vztahu k našim sousedům. Členem je celkem 25 států, z toho 3 státy mimo EU (Island, Norsko, Švýcarsko)³⁴

3.2.2 Specifika českého pohraničí

Před rokem 1989 nebyly rozdíly pohraničních a vnitrozemních oblastí příliš pozorovatelné, už vůbec ne statisticky. Ze strany vlády byla snaha o nivelizaci veškerých regionálních rozdílů.

V geografických vědách je často území okolo hranic automaticky označováno za periferii a není se příliš čemu divit. Už jen z polohy příhraničních regionů (velká vzdálenost od centra státu) se toto označení nabízí. Také obchod a ekonomické aktivity se vždy posouvaly do středu území, jednak kvůli snazší dostupnosti pro všechny a také

³³ Jeřábek, 2004, str. 38-43

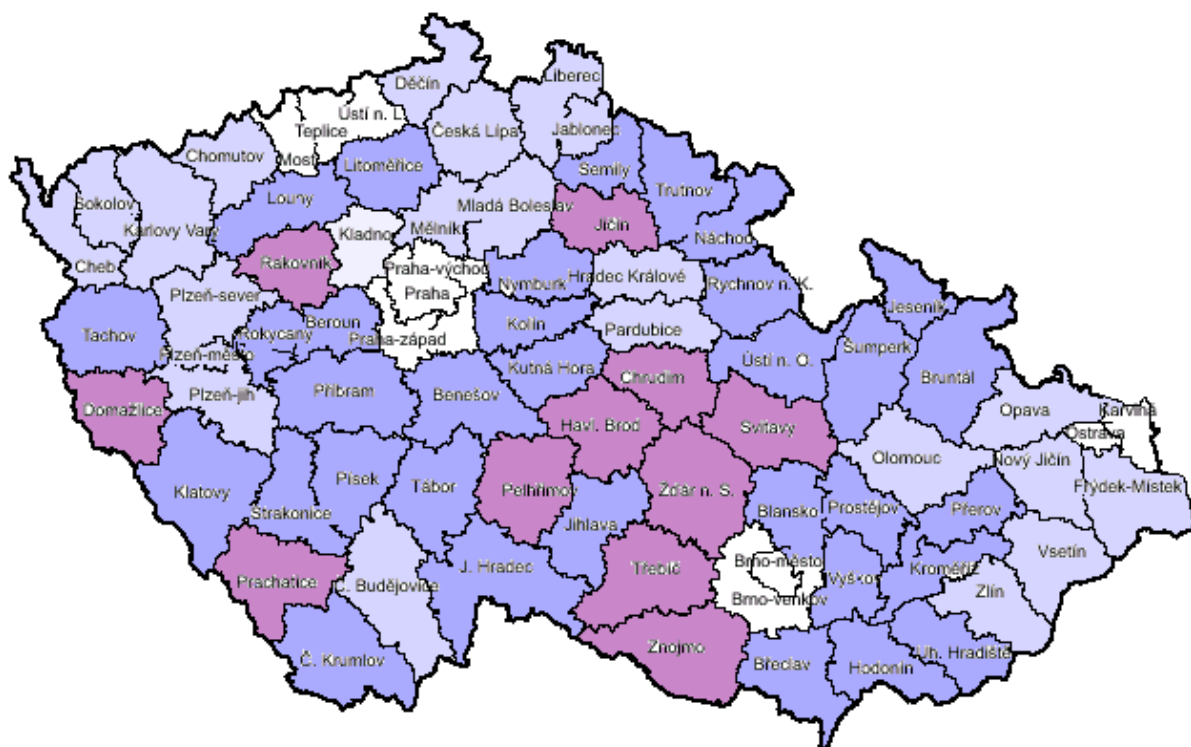
³⁴ státy uvedeny v abecedním pořadí

bezpečnosti. V pohraničí byl větší strach z vojenského konfliktu, takže ve směru obchodu zůstávalo opomíjeno.³⁵

České pohraničí však není a přes všechny snahy ani nikdy nebylo homogenním územím. Je to území mimořádné územní diferenciace. Rozdíly se projevují se v intenzitě a stabilitě osídlení, v ekonomické situaci, ve stavu životního prostředí atd. Hlavními faktory různého vývoje dílčích částí jsou historické události, geografická poloha, funkce území.³⁶ Na našich hranicích se tedy setkáváme jak s oblastmi periferními, tak i jádrovými, nedá se jednomyslně říci, že příhraniční region rovná se regionu periferní.³⁷

Tento fakt dokazuje i následující kartogram, který zobrazuje české okresy a jejich perifernost. Jádrové oblasti jsou v něm zobrazeny bíle, čím je okres perifernější, tím je modrá barva tmavší, nejvíce periferní okresy jsou fialové.

Obrázek č. 2: Okresy ČR a jejich perifernost

Zdroj: vlastní tvorba dle dat z knihy Jeřábek, 2004, str. 108³⁸

³⁵ Zich II, 2005, str. 137

³⁶ Jeřábek, 2004, str. 33

³⁷ Zich II, 2005, str. 13

³⁸ Data byla získána pomocí šesti charakteristik: hustota zalidnění, podíl venkovského obyvatelstva, podíl obyvatelstva v obcích do 499 obyvatel, podíl ekonomicky aktivních obyvatel v primárním sektoru a v bankovním sektoru a průměrné mzdy v okrese. Z těchto ukazatelů autoři komponentní analýzou vytvořili jedinou komponentu, která se nejvíce projevuje v periferiích a nejméně v jádrových oblastech.

Jak vidíme, perifernost opravdu není vlastností výhradně pohraničních oblastí. Nejméně periferní pohraničí se nachází na severovýchodě naší republiky – na česko-saské hranici. Nejhuře je na tom česko-rakouské a česko-bavorské pohraničí. Největší heterogenita z hlediska perifernosti území se vyskytuje v pohraničí česko-polském.³⁹

Nyní se podíváme na další obecné charakteristiky českého pohraničí.⁴⁰

Životní prostředí bylo v některých oblastech negativně ovlivňováno lokalizací těžkého průmyslu, obzvláště poškozeno bylo Podkrušnohoří a Ostravsko, ale v důsledku restrukturalizace průmyslu a přísnějším emisním limitům se situace ovzduší zlepšila. Velká část pohraničního území by naopak měla disponovat kvalitním životním prostředím, v pohraničí totiž nalezneme všechny čtyři národní parky, pět biosférických rezervací UNESCO a přírodní parky.

Zemědělství je zde častým způsobem obživy, ale jak již bylo zmíněno, dochází ke změnám půdního fondu, orná půda se přeměňuje v lesy, louky, pastviny. Zvyšuje to sice potenciál pro cestovní ruch, ale pracovní místa v tomto sektoru se redukuje, což má negativní vliv na zaměstnanost.

Sídelní struktura je v jednotlivých částech pohraničí hodně rozdílná. Liší se především v hustotě zalidnění. Obecně se dá vysledovat alespoň to, že se v pohraničí nacházejí větší obce než je tomu ve vnitrozemí, ale jejich hustota není tak velká.

Rozdíly jsou i v míře přirozeného přírůstku obyvatel. Zajímavý je ale fakt, že všechny okresy s kladným přírůstkem leží právě v pohraničí. Migrační saldo je pozitivní ve všech oblastech kromě česko-saského (stagnuje) a česko-polského pohraničí (až negativní). Se vzdělaností je na tom obyvatelstvo pohraničí huře než to vnitrozemské. Výhodná je situace v případě věkové struktury, protože se zde nachází nadprůměrný počet obyvatel předproduktivního věku, výjimku tvoří rakouská a slovenská část, kde je naopak nadprůměr poproduktivních obyvatel.

Soukromé podnikání je na většině oblastí zanedbáváno, chybí především jednotliví živnostníci. Pomohlo by to řešit i problém s nezaměstnaností.

Zahraniční investice k nám nejvíce proudí z Německa a Rakouska. Slovenské a polské investice jsou v porovnání s nimi naprosto zanedbatelné. Neznaменá to ovšem, že by tyto investice zůstávaly v okolí hranic s těmito zeměmi. Směřují spíše do okolí Prahy a

³⁹ Jeřábek, 2004, str. 108

⁴⁰ Jeřábek, 2004, str. 115-122

do území s komparativními výhodami, celkem překvapivě např. do Ostravska, severních Čech. Blízké pohraničí tedy není těmito investicemi příliš ovlivněno.

Ve spolupráci se zahraničním sousedem a ve fungování euroregionů jednoznačně vyniká česko-německá hranice. Spolupráce s Německem je také v centru vědeckého, politického i veřejného zájmu a někdy bývá stále přeshraniční spolupráce zužována především na tuto hranici, což už dávno není pravdou. Naopak v pozadí zájmu i výzkumu stojí česko-slovenské přeshraniční vztahy.

Navíc je dnes soustřeďována stále větší pozornost na rozvoj přeshraničních kontaktů a spolupráce, jejich poloha se rázem stává velmi strategickou. Právě v těchto místech dochází z podstatné části k integraci Evropy.

3.3 Euroregiony v ČR

První euroregion na našem území byl založen v prosinci 1991, jeho hlavním cílem bylo přiblížení se zemím západní Evropy. Euroregion Neisse/Nisa/Nysa tedy vznikl logicky na hranicích s Německem. Dnes je tento region trilaterální, připojila se i polská strana. Nejen, že začátky této formy přeshraniční spolupráce na našem území se musely obejít bez finanční podpory ze strany EU, ale ani podpora ze strany našich politiků nebyla příliš silná. Jejich význam i podpora postupně sílily a dnes jich na území České republiky najdeme 13, pokrývají celou hranici ČR. Jako poslední v roce 2002 založen Euroregion Silva Nortica na hranici s Rakouskem. V následující tabulce je uveden seznam všech českých euroregionů s datem jejich založení, se sousedícími státy a s okresy, které patří do české strany daného euroregionu.

Tabulka č. 3: Euroregiony na území ČR

Euroregion	Datum vzniku	Okresy české strany	Sousední stát
Neisse/Nisa/Nysa	21. 12. 1991	Česká Lípa, část okresu Děčín, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily	Německo, Polsko
Elbe/Labe	24. 6. 1992	část okresu Děčín, Litoměřice, Ústí nad Labem, část okresu Teplice	Německo
Erzgebirge/Krušnohoří	Říjen 1992	Chomutov, Most, Litvínov, část okresu Teplice	Německo
Egrensis	3. 2. 1993	Chomutov, Karlovy Vary, Sokolov, Tachov	Německo
Bayerischer Wald/Šumava/ Mühlviertel	20. 9. 1993	Český Krumlov, Domažlice, Klatovy, Prachatice	Německo, Rakousko
Glacensis	5. 12. 1996	Hradec Králové, Jeseník, Rychnov nad Kněžnou, Šumperk, Trutnov, Ústí nad Orlicí,	Polsko
Pradęd/Pradziad	2. 7. 1997	část okresu Bruntál, Jeseník, Moravský Beroun	Polsko
Těšínské Slezsko/Słask Cieszyński	22. 4. 1998	část okresu Frýdek-Místek, část okresu Karviná, Třinec	Polsko
Silesia	20. 9. 1998	část okresu Bruntál, část okresu Nový Jičín, Opava	Polsko
Beskydy/Beskidy	9. 6. 2000	Frýdek-Místek, Karviná	Polsko, Slovensko
Weinviertel /Pomoraví /Záhorie	23. 6. 1999	Břeclav, Hodonín, Třebíč, Znojmo	Slovensko, Rakousko
Bílé Karpaty /Biele Karpaty	30. 7. 2000	Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín	Slovensko, Rakousko
Euroregion Silva Nortica	28. 5. 2002	České Budějovice, Jihlava, Jindřichův Hradec, Písek, Tábor	Rakousko

Zdroj: vlastní konstrukce dle dostupných dat

Obrázek č. 3: Euroregiony v ČR

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/8775/sekce/euroregiony---uvod/>, staženo 10. dubna 2010

Euroregiony při každé hranici mají své specifické podmínky existence, je ale obtížné hodnotit, se kterým sousedem je tato spolupráce nejpotřebnější či nejúčinnější. Je zajímavé tvrzení: „Regiony s kompletně odlišnými ekonomickými strukturami mají málo proč spolupracovat, regiony s identickými strukturami zase spolupráci nepotřebují.“⁴¹ Tyto dva extrémy ale žádnému z našich euroregionů zatím rozhodně nehrozí.

U českých euroregionů nenajdeme žádnou společnou organizační strukturu, každý euroregion má své specifika, všechny však odvozují své právní zakotvení ze zákona č. 128/2000 Sb., O obcích., konkrétně z dílu 4 Spolupráce s obcemi jiných států.⁴²

I v možnostech členství se jednotlivé euroregiony odlišují. Např. euroregiony Nisa, Krušnohoří a Šumava jsou dobrovolné sdružení měst, obcí a jiných PO, členem euroregionů Labe a Egrensis se jiné PO stát nemohou, pouze města a obce.⁴³

A jaké jsou odlišnosti euroregionů na našem území oproti těm západoevropským?⁴⁴

1. Způsob vzniku – euroregiony v západní Evropě vznikaly živelně a teprve jejich existence přinesla potřebu právní regulace. V případě naší republiky už vznikaly na základě podnětu z EU.

⁴¹ Dočkal, 2005, str. 19

⁴² Zich II, 2005, str. 35

⁴³ Zich II, 2005, str. 39

⁴⁴ Dočkal a kol., 2005, str. 14

2. Odlišný právní statut a kompetence – nové euroregiony vznikají pomocí soukromoprávních úkonů, což vede k tomu, že například Dohoda mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o přeshraniční spolupráci je velmi vágní.
3. Sféra vlivu – zatímco západoevropské euroregiony se snaží regulovat celou řadu činností, zaměření mladších východoevropských euroregionů je užší, většinou orientováno na kulturu a vzdělání.

4 Česko-slovenská přeshraniční spolupráce

4.1 Česko-slovenské pohraničí – charakteristika, historie

Hranice s každým státem má svá specifika a ta se Slovenskem je specifická obzvláště. Během tří čtvrtin 20. století, kdy byly obě republiky součástí jednoho státu, vzniklo plno vazeb – ekonomických, kulturních, historických, které se najednou oslabily. Tato hranice je, kromě své krátké existence, charakteristická také svou stálostí. Už od středověku byla česko-uherská hranice téměř neměnná. Spory o území se jí téměř vyhýbaly a i rozdělení České a Slovenské federativní republiky na dva samostatné státy v roce 1993 proběhlo v tomto směru bez větších problémů. Celkově došlo k asi 18 úpravám menšího rozsahu, které zkrátily původní délku hranice vytvořené roku 1993 z 285,3 km na současných 251,8 km.⁴⁵ Jediné znatelnější rozpory, jejichž kořeny sahají do dávné historie, jsou v oblasti Kasáren. Situace zde stále není zcela vyřešena k oboustranné spokojenosti.

Rozdělení neproběhlo z vůle občanů jednotlivých států, což dokazovaly průzkumy prováděné na počátku 90. let. Běžní lidé měli z rozdělení spíše strach a obavy a více než polovina dotázaných lidí dokonce pocítovala smutek.⁴⁶ Rozdělení mělo logicky daleko větší dopad na obyvatele v blízkosti československých hranic, nežli v centru republik. Tito obvatelé proto uvítali vstup do EU, z důvodu opětovného sblížení obou zemí. Dokazují to i výsledky referenda o vstupu do EU, které se konalo v České republice v červnu 2003. V pohraničních okresech jako Zlín, Uherské Hradiště a Hodonín se pro vstup vyslovilo nadprůměrné procento voličů (přes 80 %) vzhledem k celorepublikovému průměru, který byl 77 % voličů hlasujících pro vstup do EU.⁴⁷

Dalším velkou odlišností této hranice byla její otevřenost. S platným občanským průkazem ji mohli čeští a slovenští občané pěšky překročit na jakémkoliv místě, i mimo hraniční přechody. Ze strany EU se ozývala kritika, protože tato situace se plně neslučovala s principem rovnosti. Vše vyřešil vstup obou zemí do Schengenského prostoru, který otevřel naše hranice i vůči ostatním členským zemím.

⁴⁵ http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=754. Institut pro Evropskou politiku. Oldřich Hájek., staženo 13. 4. 2010

⁴⁶ Lidové noviny, 25. 3. 1993

⁴⁷ [http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/B3003590F9/\\$File/4211rr03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/B3003590F9/$File/4211rr03.pdf), staženo 13. 4. 2010

4.1.1 Specifika česko-slovenského pohraničí:⁴⁸

- Velmi malý vliv jiných zahraničních subjektů, nežli českých a slovenských
- Kritika levné pracovní síly přicházející ze Slovenska
- Jazyková bariéra téměř minimální
- Zahraniční turisté mají v této oblasti vliv nejvíce na obchod, restaurace a pohostinství, stejně jako u jiných hranic ČR, ale odlišnost u této hranice tvoří oděvy a obuv, které patří mezi silně ovlivněné oblasti
- Velmi malý vliv slovenských turistů na drobné podnikání u hranic
- Nejmenší podíl obcí, které jsou členy euroregionu (může být způsobeno realizací přeshraniční spolupráce jinými formami). Aktivita euroregionů často nejsou dostatečně prezentovány
- Projekty častěji než jinde zaměřeny na cestovní ruch, turistiku, lázeňství
- Nejčastější důvod k návštěvě sousední země nejsou nákupy jako v případě ostatních zahraničních sousedů, ale jsou to sociální kontakty – návštěva příbuzných a známých a hned poté turistika. Naopak z důvodu práce Češi překračují tuto hranici o poznání méně než zbylé hranice
- Prostituce se na území sousedícím se Slovenskem téměř nevyskytuje, větším problémem je kriminalita, která je navíc chápána jako součást přeshraničních vlivů, tedy dávána za vinu Slovákům
- Vztah těchto dvou zemí je někdy udáván jako příklad správných přeshraničních vztahů

Nepřehlédnutelným problémem česko-slovenského pohraničí je nedostatečná pozornost soustředěná na tuto oblast z hlediska přeshraniční spolupráce. Zaviněno je to jednak krátkou dobou existence euroregionů, ale také neustálým zdůrazňováním a opakováním spojení, že mezi oběma zeměmi existují „nadstandardní vztahy“. Z čehož může být vyvozena mylná domněnka, že toto území vlastně žádnou speciální pomoc nepotřebuje. Nikdo ale přesně nedefinoval, co je slovem nadstandardní v tomto případě konkrétně myšleno, navíc je zavádějící různorodé vztahy charakterizovat jediným a ještě k tomu nejednoznačným slovem.⁴⁹

Podle šetření pana Jeřábka hodnotí starostové obcí u česko-slovenské hranice změny v pohraničí po roce 1990 následovně:

⁴⁸ Zich I, 2005, str. 36

⁴⁹ Zich II, 2005, str. 31

Situace se zhoršila v oblasti sociálních poměrů, na trhu práce, zemědělství a také částečně v oblasti dopravní situace. Dobrý vliv měly změny na životní prostředí, estetický vzhled obce a maloobchod.⁵⁰

4.1.2 Oprávněné území a jeho euroregiony

Oprávněné území, na kterém je možno realizovat podporované projekty tvoří samosprávné jednotky NUTS III, tedy kraje při hranicích České a Slovenské republiky: Jihomoravský, Zlínský, Moravskoslezský, Trnavský, Trenčianský a Žilinský. Bratislavský kraj sice není oprávněným územím, ale jeho výrazná blízkost se v česko-slovenské přeshraniční spolupráci také projevuje.

Obrázek č. 4: Oprávněné území pro česko-slovenskou přeshraniční spolupráci

Zdroj: <http://www.crr.cz/cs/programy-eu/obdobi-2007-2013/cil-3-evropska-uzemni-spoluprace/op-preshranicni-spoluprace/opps-cr-slovensko/>, staženo 17. 4. 2010

Na tomto území se nacházejí 3 euroregiony: Pomoraví, Bílé Karpaty, Beskydy.

⁵⁰ Jeřábek, 2004, str. 123-135

4.1.3 Euroregion Pomoraví (EUPO)

Euroregion se rozkládá na území tří států – České republiky (okresy Hodonín, Znojmo, Břeclav, Brno-venkov), Rakouska (okresy Gamsdorf, Hollabrunn, Korneuburg, Mistelbach) a Slovenské republiky (okresy Malacky, Myjava, Senica, Skalica). Česká část je největší, tvoří 44 % celkové rozlohy a žije zde 54 % obyvatel euroregionu. Je to převážně nížinné území se zemědělským využitím, vysídleneckého charakteru.⁵¹

Obrázek č. 5: Euroregion Pomoraví na českém území

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00283F4B/\\$File/13720513.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00283F4B/$File/13720513.pdf), Český statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005, staženo 19. 4. 2010

Hlavními principy této spolupráce jsou ochrana životního prostředí a technické, ekonomické, sociální, regionální, kulturní a sportovní aktivity, zaměřené na rozvoj partnerské spolupráce členských regionů.⁵²

Dohoda o vytvoření přeshraničního sdružení Euroregion Pomoraví byla podepsána dne 23. 6. 1999 a založila tři právně samostatná sdružení, jejichž vztah upravil v roce 2000 Jednací řád Euregio.⁵³ Z hlediska právní formy se na české straně jedná o sdružení obcí. Tento euroregion ovšem nevystupuje jako jednotná entita, neexistuje ani společné logo. Je značně neformální a nekoncepční. Jeho finanční a materiální zabezpečení je nedostatečné. Spolupráce je zřetelnější a stabilnější na česko-rakouské hranici, byť je nízká a často neformální. Na česko-slovenské hranici k přeshraniční spolupráci téměř nedochází.⁵⁴

Sídla euroregionu se nachází pro Českou republiku v Brně, pro Rakousko v Hollabrunnu a pro Slovenskou republiku v Senici.

⁵¹ Dočkal, 2005, str. 46

⁵² [http://www.czso.cz/xb/edicniplan.nsf/t/ED00489E32/\\$File/6207p072.pdf](http://www.czso.cz/xb/edicniplan.nsf/t/ED00489E32/$File/6207p072.pdf), staženo 19. 4. 2010

⁵³ Dočkal, 2005, str. 46-50

⁵⁴ Dočkal, 2005, str. 75

4.1.4 Euroregion Bílé-Biele Karpaty (ERBBK)

Tento euroregion je na hranici se Slovenskem jediný bilaterální, na jeho území dochází ke spolupráci pouze mezi Českou a Slovenskou republikou. Na české straně pokrývá území okresů Zlínského kraje (Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín) a část okresu Hodonín. Na slovenské straně zahrnuje okresy Trenčínského kraje (Bánovce nad Bebavou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánské, Povážská Bystrica, Prievidza, Púchov, Trenčín).

Obrázek 6: Euroregion BBK na českém území

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B002835B4/\\$File/13720512.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B002835B4/$File/13720512.pdf) Český statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005, staženo 19. 4. 2010

Euroregion Bílé Karpaty byl založen v roce 30. 7. 2000 zakladatelskou smlouvou v Trenčíně jako neziskové sdružení právnických osob. Hlavními prioritními oblastmi je komplexní péče o lidské zdroje, životní prostředí a rozvoj cestovního ruchu. Dne 18. 10. 2000 se euroregion stal členem Asociace evropských příhraničních regionů (AEBR), ale od roku 2005 je členem pouze jeho slovenská část.

Tomuto euroregionu bude soustředěna zvláštní pozornost v 5. kapitole

4.1.5 Euroregion Beskydy-Beskidy (ERB)

Euroregion se nachází na území tří postkomunistických států – České republiky, Polska a Slovenské republiky. V České republice zasahuje jeho území do části okresů Frýdek-Místek a Karviná, v Polsku zahrnuje čtyři powiaty (Bielsky, Żywiec, Sucha, Beskidzka) a na Slovensku asi čtvrtinu rozlohy Žilinského kraje. Nápad o jeho vzniku se začaly objevovat již v polovině 90. let minulého století, ale až v únoru 2000 byla nejdříve podepsána Smlouva o slovensko-polském společenství, k přidružení českého Regionu Beskydy došlo 9. 6. 2000 ve Frýdku-Místku, kde byla podepsána Smlouva o česko-polsko-slovenském společenství EUROREGION „Beskydy“. Právní formou je sdružení právnických osob, sídlo české části se nachází ve Frýdku-Místku, polské části ve Bielsko-

Bialej a slovenské v Žilině. Česká část je jednoznačně nejmenší, tvoří asi jednu šestinu celkového počtu obyvatel i rozlohy euroregionu.⁵⁵

Obrázek č. 7: Euroregion Beskydy na českém území

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00282CD1/\\$File/13720511.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00282CD1/$File/13720511.pdf), Český statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005, staženo 19. 4. 2010

Negativním prvkem spolupráce v tomto euroregionu je neexistence česko-polské hranice na jeho území. Tento fakt také dokazuje tvrzení pana Dočkala⁵⁶, že tento euroregion nevznikl spontánně, ale umělou integrací do přeshraniční spolupráce ještě nezapojených regionů. Aktivita euroregionu směřují do oblastí, kde je spolupráce nejjednodušší jako cestovní ruch a propagace regionu.

Z hlediska česko-slovenské přeshraniční spolupráce je podle mého nejvýznamnější Euroregion Bílé-Biele Karpaty. Jeho území pokrývá většinu československé hranice a dochází zde k nejintenzivnějším kontaktům mezi Čechy a Slováky.

⁵⁵ Dočkal, 2005, str. 77-78

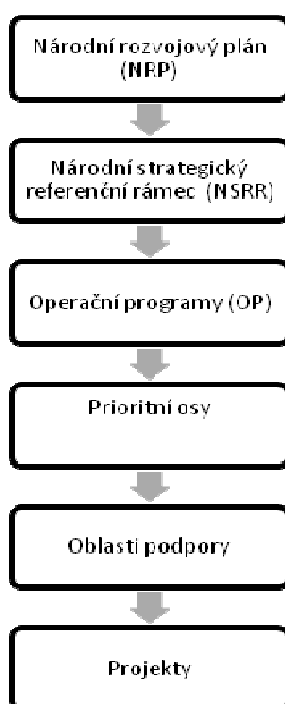
⁵⁶ Dočkal, 2005, str. 109

4.2 Operační program přeshraniční spolupráce ČR - SR 2007 - 2013

4.2.1 Strategie, prioritní osy

Výchozím dokumentem pro podporu přeshraniční spolupráce je *Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999*.⁵⁷ Toto Nařízení mimo jiné specifikuje cíle pomoci, její podmínky, podporované území, konkrétní finanční prostředky, které jsou k dispozici. Vyplývá z něj povinnost každého státu vytvořit na základě národní strategie a strategických směrů přijatých Radou vypracovat národní strategický referenční rámec.

Národní strategický referenční rámec (NSRR) je „základní strategický a programový dokument, ve kterém jsou konkretizovány priority a opatření, na které země hodlá

v programovacím období využít finanční prostředky ze strukturálních fondů a kohezního fondu. Je zde také popsán mechanismus čerpání fondů EU a jednotlivé OP. Výchozím dokumentem pro jeho zpracování je v ČR Národní rozvojový plán 2007-2013, který vyhodnocuje stav a vývoj země v hospodářské, sociální a politické oblasti a její ambice v následujících letech.“⁵⁸

Operační program (dále OP), „je základním strategickým dokumentem finanční a technické podpory pro konkrétní tematickou oblast, kterou zpracovávají členské země EU. Jsou v něm podrobně popsány cíle a priority, které chce členská země v dané oblasti dosáhnout v aktuálním PO. V OP najdeme popis typových aktivit, na které je možné čerpat prostředky ze SF a výčet těch, kteří mohou o finanční prostředky žádat.“⁵⁹

Česká republika má v letech 2007-2013 vytvořeno celkem 24 takových OP, z nichž následující spadají pod Cíl 3 Evropská územní spolupráce:

⁵⁷ Dále jen Nařízení

⁵⁸ Abeceda fondů evropské unie, str. 5

⁵⁹ Abeceda fondů Evropské unie, str. 8

Tabulka č. 4: Jednotlivé operační programy Cíle 3

B	Operační programy na 2007-2013	Přidělené finance
Evropská územní spolupráce	OP Mezuregionální spolupráce	389 mil. EUR
	OP Nadnárodní spolupráce	
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko	
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko	
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko	
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Sasko	
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko	
	INTERACT II ⁶⁰	
	ESPON 2013 ⁶¹	

Zdroj: vlastní tvorba dle dat z Abeceda fondů Evropské unie, str. 9

Tabulka č. 5: Alokace ERDF v operačních programech pro období 2007 - 2013

Program	Celkem € – zahrnuje i prostředky vložené zahraničními partnery jednotlivých programů
Česká republika – Polská republika	219 459 344
Rakousko – Česká republika	107 435 393
Slovenská republika – Česká republika	92 740 141
Svobodný stát Bavorsko – Česká republika	115 510 449
Svobodný stát Sasko – Česká republika	207 396 944

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/preshranicni-spoluprace/ek-schvalila-op-preshranicni-spoluprace/1001636/47074/>, staženo 12. 4. 2009

Kritériem pro rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé oblasti je délka hranice a počet obyvatel v daném regionu.

Pro česko-slovenské pohraničí je tedy v porovnání s ostatními vyčleněno nejméně finančních prostředků – 92, 74 mil €. Oproti programovacímu období 2004 - 2006 Iniciativy Interreg IIIA, kdy byla celková alokace pro toto pohraničí 13, 50 mil € se ale jedná o značné navýšení prostředků. Tyto peníze budou doplněny o 16, 37 mil € z českých

⁶⁰ Z tohoto programu není možnost čerpat jako obvykle, slouží jako servisní program pro řídicí struktury toho Cíle.

⁶¹ Program pro podporu výzkumné činnosti týkající se regionálního rozvoje a územního plánování

a slovenských národních veřejných zdrojů. (Celkové výdaje projektu mohou být na české straně financovány až z 15 % z veřejných rozpočtů, maximálně z 5 % z rozpočtu státního. Na projekty v rámci fondu mikroprojektů se tato možnost nevztahuje). České straně má být k dispozici 56, 55 mil € (asi 1, 59 mld. Kč), pro porovnání v období 2004 - 2006 to bylo 9 mil €. ⁶² Tato částka tvoří 0, 21 % všech prostředků, které jsou pro Českou republiku v programovacím období 2007 - 2013 dostupné z fondů EU. ⁶³

Území, kterého se tento operační program týká, jsem již definovala v kapitole 4.1. Nyní se zaměřím na celkovou strategii, směr tohoto programu, na jeho prioritní osy a oblasti podpory, které reagují na konkrétní problémy a potřeby oblasti.

Globálním cílem Česko-slovenského operačního programu 2007 - 2013 je „růst koheze a konvergence regionů na obou stranách hranice, utváření funkční sítě spolupracujících orgánů, s cílem podporovat udržitelný, integrovaný, ekonomický, environmentální, sociální a kulturní rozvoj území prostřednictvím dostupnosti, rozvoje informatizace, turismu, zachování a rozvojem kulturních tradic.“ Jsou přitom sledovány základní strategické cíle evropských dokumentů a národních strategických dokumentů. ⁶⁴

Aby bylo možné na daný projekt získat dotace v rámci tohoto operačního programu, musí mimo jiné zapadat do některé z následujících tematických oblastí, na které je program zaměřen:

Prioritní osa I: Podpora sociokulturního a hospodářského rozvoje přeshraničního regionu a spolupráce. Oblasti podpory:

- 1.1 Kulturní rozvoj a zachování tradic
- 1.2 Spolupráce a síťování
- 1.3 Vzdělávání, trh práce a zaměstnanost
- 1.4 Rozvoj podnikatelského a inovačního prostředí
- 1.5 Rozvoj přeshraničního turismu
- 1.6 Fond mikroprojektů ⁶⁵

⁶² Z toho do konce 1. čtvrtletí 2007 vyčerpáno z ERDF pouze 2 802 254, 67 € na 101 realizovaných projektů

⁶³ <http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/0ea2b4d2-1977-417e-ad86-3b15b82e59ed/Program-preshranicni-spoluprace-Slovenska-republik.>, staženo 19. 4. 2010

⁶⁴ Operační program ČR - SR 2007 - 2013, str. 28

⁶⁵ Fond mikroprojektů je určen pro malé projekty ze všech oblastí podpory, investiční i neinvestiční. Dále bude zmíněn v kapitole 5.6.2

Prioritní osa II: Rozvoj dostupnosti přeshraničního území a životního prostředí.
Oblasti podpory:

- 2.1 Rozvoj dopravní infrastruktury a dostupnosti pohraničí
- 2.2 Zachování životního prostředí a rozvoj krajiny
- 2.3 Zlepšení komunikační a informační dostupnosti pohraničí

Prioritní osa III: Technická pomoc

Tato prioritní osa slouží na financování aktivit souvisejících s řízením programu, výběrem projektů, konzultací při přípravě projektů, informační a publikační činností. Do této osy patří platy pracovníků, kteří jsou do těchto aktivit zapojení.⁶⁶

Tabulka č. 6: Alokace prostředků ERDF na jednotlivé oblasti podpory

Oblast podpory	% celkové alokace	Výše podpory (EUR)
1.1 Kulturní rozvoj a zachování tradic	4	3 709 605,64
1.2 Spolupráce a síťování	8	7 419 211,28
1.3 Vzdělávání, trh práce a zaměstnanost	7	6 491 809,87
1.4 Rozvoj podnikatelského a inovačního prostředí	5	4 637 007,05
1.5 Rozvoj přeshraničního turismu	20	18 548 028,2
1.6 Fond mikroprojektů	10	9 274 014,1
2.1 Rozvoj dopravní infrastruktury a dostupnosti pohraničí	18	16 693 225,38
2.2 Zachování životního prostředí a rozvoj krajiny	12	11 128 816,92
2.3 Zlepšení informační a komunikační dostupnosti příhraničí	10	9 274 014,1

Zdroj: Cíl 3 Evropská územní spolupráce, Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Slovenská republika, stručný průvodce, str. 17

Příprava operačního programu pro současné období se uskutečnila v letech 2005 – 2006 a byla pro ni zřízena speciální pracovní skupina – Task force, kterou tvořili zástupci Ministerstva výstavby a regionálního rozvoje SR, Ministerstva pro místní rozvoj ČR, Ministerstva financí ČR a SR, samosprávných krajů SR, krajů ČR, zpracovatelé dokumentu a zástupci euroregionů na česko-slovenské hranici. Operační program Přeshraniční spolupráce ČR – SR byl schválený rozhodnutím EK č. K (2007) 6604 ze dne 21. 12. 2007 a je v plném rozsahu závazný.

⁶⁶<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/0ea2b4d2-1977-417e-ad86-3b15b82e59ed/Program-preshranicni-spoluprace-Slovenska-republik>, staženo 20. 4. 2010

4.2.2 Institucionální zabezpečení implementace OP ČR/Slovensko

Pro implementaci, řízení a realizaci operačních programů jsou zřízeny speciální orgány. Mají specifické funkce a úkoly, některé jsou zastoupeny na obou stranách hranice, jiné pouze v ČR nebo na Slovensku. Nejdůležitější z nich jsou:⁶⁷

Řídící orgán

Řídící orgán nese zodpovědnost za implementaci a chod programu, zajištění výběru projektů podle schválených pravidel. Jeho úkolem je také vytvářet dobré podmínky pro kontrolu věcné a formální správnosti výdajů. Zasílá výroční a závěrečné zprávy o implementaci programu Evropské komisi (musí být schváleny Společným monitorovacím výborem).

Řídícím orgánem programu bylo stanoveno Ministerstvo výstavby a regionálního rozvoje SR. V současnosti, těsně před odevzdáním mé diplomové práce, bylo po slovenských parlamentních volbách toto ministerstvo zrušeno a jeho činnost je delimitována na další ministerstva, evropská agenda by měla být zařazena buď na Ministerstvo zemědělství Slovenské republiky, nebo přímo pod Úřad vlády Slovenské republiky. Pro pomoc s koordinací relevantních aktivit na české straně existuje tzv. Národní orgán, kterým je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Certifikační orgán

Funkce certifikačního orgánu byla po vzájemné dohodě obou států svěřena Ministerstvu financí SR. Sestavuje a posílá žádosti o předběžné a závěrečné platby Evropské komisi, vede účetní záznamy o těchto platbách v elektronické podobě, přijímá finanční prostředky na zvláštní mimorozpočtový účet Ministerstva financí SR a prostřednictvím platební jednotky (Ministerstvo výstavby a regionálního rozvoje SR) převádí tyto prostředky na účty vedoucích partnerů. Neoprávněně použité a nevyužité finanční prostředky vrací Evropské komisi.

Společný orgán auditu

Tento funkčně nezávislý orgán se nachází ve stejné zemi jako řídící orgán, tedy na Slovensku, v kompetenci Ministerstva financí SR. Orgán auditu na české straně vykonává Ministerstvo financí ČR. Úkolem je kontrola efektivního fungování řídicího a kontrolního systému podle mezinárodních auditorských standardů, legislativy ES a národní legislativy. Do tří měsíců od schválení operačního programu může být sestavena skupina auditorů z obou stran hranice, která napomáhá Společnému orgánu auditu v jeho činnosti.

⁶⁷ OPPTS ČR-SR 2007 – 2013, Programový manuál

Mezi další orgány patří Společný technický sekretariát (STS), Info bod, zprostředkovatelské orgány, Společný monitorovací výbor (SMV), kontrolori, správce Fondu mikroprojektů (Euroregion Bílé Karpaty – do konce roku 2010, následně v druhé části programovacího období tuto roli převezme Trenčianský samosprávný kraj) a jeho administrátor (Regionální rozvojová agentura Východní Morava).

4.2.3 Finanční příspěvky - výše, oprávnění žadatelé, podmínky poskytnutí

Projekty jsou financovány způsobem kofinancování a příspěvky z ERDF a veřejných rozpočtů jsou v současném programovacím období následující:

Podíl výdajů financovaných z ERDF se zvýšil na 85 %, podíl ze státního rozpočtu dosahuje maximálně výše 5 % celkových výdajů v ČR a 10 % na Slovensku. Český žadatel se nově musí podílet alespoň na 10 % celkových výdajů (ČR), 5 % (SR). Za malé projekty (spadají do Fondu mikroprojektů) jsou nyní považovány všechny, u nichž se výše podpory z ERDF pohybuje od 3 000 do 20 000 €, mezi velké řadíme projekty s podporou ERDF od 20 000 € výše.

Za projekt a jeho celkovou koordinaci je vůči Řídícímu orgánu a Monitorovacímu výboru zodpovědný jeden z partnerů – označovaný jako vedoucí – lead partner. Předkládá veškerou dokumentaci, společně s projektovou žádostí i tzv. Dohodu o spolupráci. Na jeho účet také směřují získané finanční prostředky z ERDF i z veřejných rozpočtů, které dále rozděljuje ostatním partnerům. Nejen vedoucí, ale samozřejmě všichni partneři projektu musí splňovat podmínky vhodného žadatele, tedy být neziskovou nebo veřejnoprávní organizací se sídlem v podporovaném území.⁶⁸

Dále je nutno prokázat, že projekt splňuje alespoň dvě ze čtyř podmínek spolupráce přeshraničních partnerů:

- Společná příprava
- Společná realizace
- Společný personál
- Společné financování

Partneři musí projekt spolufinancovat také z vlastních zdrojů, na Slovensku minimálně 5 % celkových oprávněných výdajů, partneři z ČR 10 % těchto výdajů. K

⁶⁸ Již dříve zmiňováno – Moravskoslezský, Zlínský, Jihomoravský kraj a Žilinský, Trenčianský a Trnavský samosprávný kraj

vyplácení finanční podpory dochází vždy zpětně až po realizaci projektu. Prostředky na průběžné financování této realizace si žadatelé musejí sehnat z jiných zdrojů, před podpisem smlouvy je třeba prokázat schopnost pokrýt alespoň z 10 % celkové způsobilé výdaje projektu.⁶⁹

Pravidla pro financování vycházejí v České republice z *Metodiky finančních toků a kontroly programů spolufinancovaných ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti a Evropského rybářského fondu na programové období 2007 – 2013*. Na Slovensku se řídí *Strategií financování strukturálních fondů a Kohezního fondu na programové období 2007 – 2013* a *Systémem finančního řízení strukturálních fondů a Kohezního fondu na programové období 2007 – 2013*.⁷⁰

Prostředky poskytované EK na financování operačních programů spravují Ministerstva financí.

Hlavními příjemci finančních prostředků jsou:

- Veřejná správa
- Neziskové subjekty
- Hospodářské a agrární komorný

Tabulka č. 7: Rozdělení finančních prostředků z ERDF na jednotlivé roky programového období 2007 – 2013 pro OP SR - ČR

Rok	Částka (mil €)	Částka pro českou část (mil €)	%
2007	12, 417 530	7, 525	13, 52
2008	12, 611 026	7, 688	13, 60
2009	12, 892 636	7, 869	13, 88
2010	13, 216 552	8, 068	14, 23
2011	13, 548 264	8, 271	14, 58
2012	13, 865 048	8, 465	14, 92
2013	14, 189 085	8, 644	15, 27
Celkem	92, 740 141	56,552	100

Zdroj: vlastní konstrukce dle dat z OPSP ČR-SR 2007 - 2013

⁶⁹ Cíl 3, stručný průvodce

⁷⁰ Příručka pro žadatele OPSP ČR-SR 2007 - 2013

4.2.4 Proces získání dotace

Hned na začátku je třeba poznamenat, že proces získání dotace na projekty přeshraniční spolupráce je velmi zdoluhavý a administrativně náročný, což někdy žadatele odrazuje. Jen stručně zde zmíním nezbytné fáze projektové žádosti:⁷¹

1. Fáze: Nejprve je nutno vytvořit projektový návrh, ve kterém žadatel určí své potenciální zahraniční i domácí partnery a definuje hlavní cíle projektu.

2. Fáze: Následuje partnery společné nadefinování rozpočtu celého projektu a časový harmonogram jeho realizace. Výdaje jsou stanovovány na základě kritérií hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti⁷² a pro uznatelnost Evropskou komisí musejí být uskutečněny do konce roku 2015. V této fázi dochází k hodnocení projektu po jeho formální stránce.

3. Fáze: Hodnocení kvalitativních kritérií projektu, přeshraničního dopadu a spolupráce, které provádí zprostředkovatelské orgány společně se STS.

4. Fáze: Výběrový proces. STS shrne, okomentuje hodnocení projektu, vypracuje Infolist s názorem o doporučení či nedoporučení projektu a odevzdá je Společnému monitorovacímu výboru, který vybírá projekty v rámci programu. V případě pozitivního rozhodnutí Monitorovacího výboru je o něm informován STS a jsou vyhotoveny smlouvy o poskytnutí nenávratné finanční dotace z ERFD, podepsané vedoucím partnerem a představitelem Řídícího orgánu – ministrem MVRR SK nebo jím pověřenou osobou. Smlouvu o podpoře z veřejných zdrojů

Proces získání dotace je znázorněn v následujícím schématu:

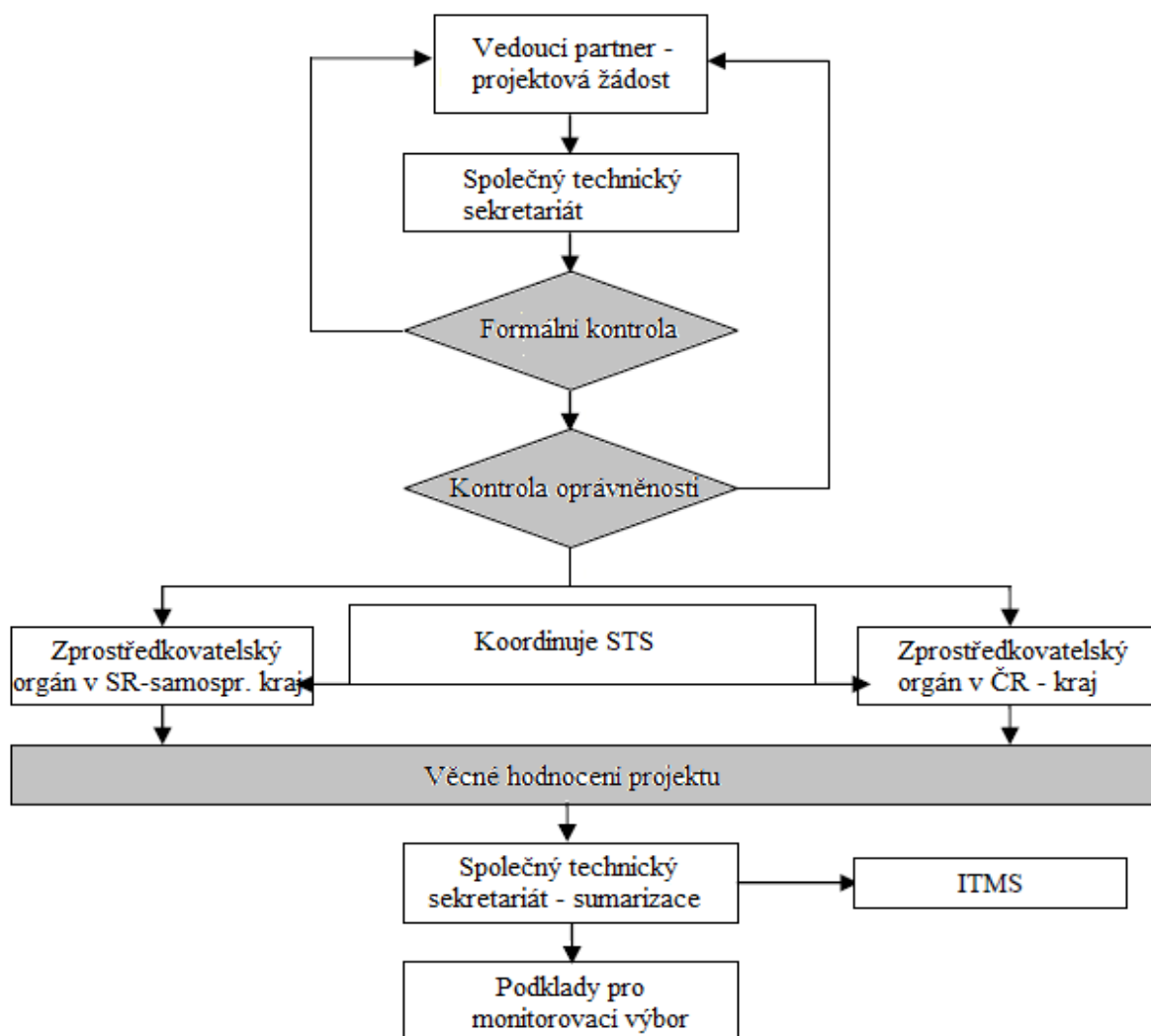
⁷¹ Příručka pro žadatele k OPPS ČR-SR 2007 - 2013

⁷² Kritérium hospodárnosti – minimalizace výdajů při zachování cílů projektu

Kritérium účelnosti – nevyhnutelnost a přímá vazba výdajů na projekt

Kritérium efektivnosti – maximalizace přínosů na jednotku nákladů

Schéma č. 3: Proces získání dotace

Zdroj: OPPTS ČR-SR 2007 – 2013, str. 57

V rámci OPPTS ČR-SR je realizovaná průběžná výzva předkládání projektů, žadatelé je mohou v průběhu celého programovacího období odevzdávat na STS/Info bod. Tato průběžná výzva na předkládání žádostí o finanční příspěvek byla vyhlášena 14. 4. 2008 Řídícím orgánem programu – Ministerstvem výstavby a regionálního rozvoje. První žádosti o finanční příspěvek byly schváleny koncem roku 2008 a výsledky ve finanční implementaci se projeví v roce 2009.

5 Euroregion Bílé-Biele Karpaty

5.1 Vznik, členové

Česko-slovenská přeshraniční spolupráce získala mezinárodně právní rámec dne 2. 11. 2000 v Bratislavě, kde byla premiéry obou zemí podepsána „*Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o přeshraniční spolupráci.*“ Kromě sjednocení dvou uměle rozdělených příbuzných národů bylo jistě impulsem k tomuto kroku také rozšíření již zmiňovaného programu CBC PHARE i na tuto hranici v roce 1999.

První pokus o institucionalizaci přeshraniční spolupráce v oblasti Bílých Karpat vedl na podzim 1999 k podpisu „Deklarace o vzájemné spolupráci“. Tato deklarace dala o necelé dva roky později možnost vytvořit Euroregion Bílé-Biele Karpaty⁷³ (ER BBK)-

Euroregion vznikl ze společné iniciativy obou států jako zájmové sdružení právnických osob dne 30. 7. 2001 podpisem Zakladatelské smlouvy přeshraničního sdružení. Dne 28. 9. 2000 byl zaregistrován na Krajském úřadu v Trenčíně. Zakladateli jsou dva také neziskové subjekty: Region Bílé Karpaty se sídlem ve Zlíně a Región Biele Karpaty sídlící v Trenčíně. Od 18. 10. 2000 byl Euroregion členem Asociace evropských příhraničních regionů (AEBR), v současnosti je členem pouze slovenská část Euroregionu, česká část z Asociace z důvodu nespokojenosti vystoupila. Díky členství Euroregionu Biele Karpaty profituje i česká část, jako součást nadnárodního celku, z výhod této organizace a to bez placení členských příspěvků.

Území ER BBK se na každé straně hranice shoduje s jedním vyšším územně správním celkem. Na Slovensku je to Trenčínský kraj, v České republice Zlínský kraj, ke kterému je z Jihomoravského kraje ještě připojen mikroregion Hornácko. Na tomto území o celkové rozloze 8 465,5 km² žije okolo 1 190 528 obyvatel, v posledních letech dochází k úbytku obyvatelstva – od posledního sčítání v roce 2001 jich na území Euroregionu ubylo 8 449. Obě části jsou vzhledem k celorepublikovým průměrům zalidněny nadprůměrně.⁷⁴ V rámci česko-slovenské přeshraniční spolupráce není přehnané označit tento Euroregion jako nejvýznamnější, především z důvodů, které jsem zmínila

⁷³ dále jako Euroregion, či ER BBK

⁷⁴ Průměr v ČR je 130 obyvk/km², v SR 110 obyvk/km² - data k 31. 12. 2005

v předcházejících kapitolách o přirozeném založení, ale i z důvodu, že jeho území pokrývá 120 km z celkových 252 km československé hranice.⁷⁵

Tabulka č. 8: Údaje o Euroregionu

	Slovenská část	Česká část	Euroregion dohromady
Název	Region Biele Karpaty	Region Bílé Karpaty	Euroregion Bílé-Biele Karpaty
Sídlo sekretariátu	Trenčín	Zlín	Trenčín
Rozloha v km²	4 502	3 963,5	8 465,5
Počet obyvatel	600 386	590 142	1 190 528
Hustota osídlení (obyv./km²)	134	149	141

Zdroj: vlastní konstrukce, dle dat z SPD ER BBK 2007 - 2013

Euroregion Bílé-Biele Karpaty je specifický tím, že jeho přímým členem není žádná samostatná obec. Města a obce za účelem členství zakládají sdružení a stávají se členy mikroregionů. Pozitivem a dalším specifikem členské základny je její různorodost, najdeme v ní organizace ze tří sektorů – organizace veřejné správy, podnikatelské subjekty a neziskové organizace. Spolupráce díky tomu může probíhat velmi kreativně, inovativně a v širší oblasti. V jednání je také členství Zlínského a Trenčínského kraje. Seznam všech členů Euroregionu je uveden v příloze.

Euroregion Bílé-Biele Karpaty má více funkcí a úkolů. Jeho hlavním posláním je samozřejmě podporovat přeshraniční spolupráci. Poskytuje zázemí odborníkům na tuto problematiku, zájemcům z definovaného území nabízí rady a informace ohledně Operačního programu a projektů, propaguje území a aktivity na něm uskutečňované. Zástupci Euroregionu se ale také podílejí na přípravě operačního programu. Další důležitou funkcí je správcovství Fondu mikroprojektů, který je zřízen za účelem decentralizace kompetencí.

5.2 Organizační struktura

Euroregion byl vytvořen dvěma nezávislými právními subjekty – Regionem Bílé Karpaty a Regionem Biele Karpaty. Na Slovensku byl v souladu právního řádu registrován

⁷⁵Oficiální stránky ER BBK, http://www.erbbk.sk/main.php?f=_subory/subory/zalozenie-zdruzenia.php, staženo 20. 4. 2010

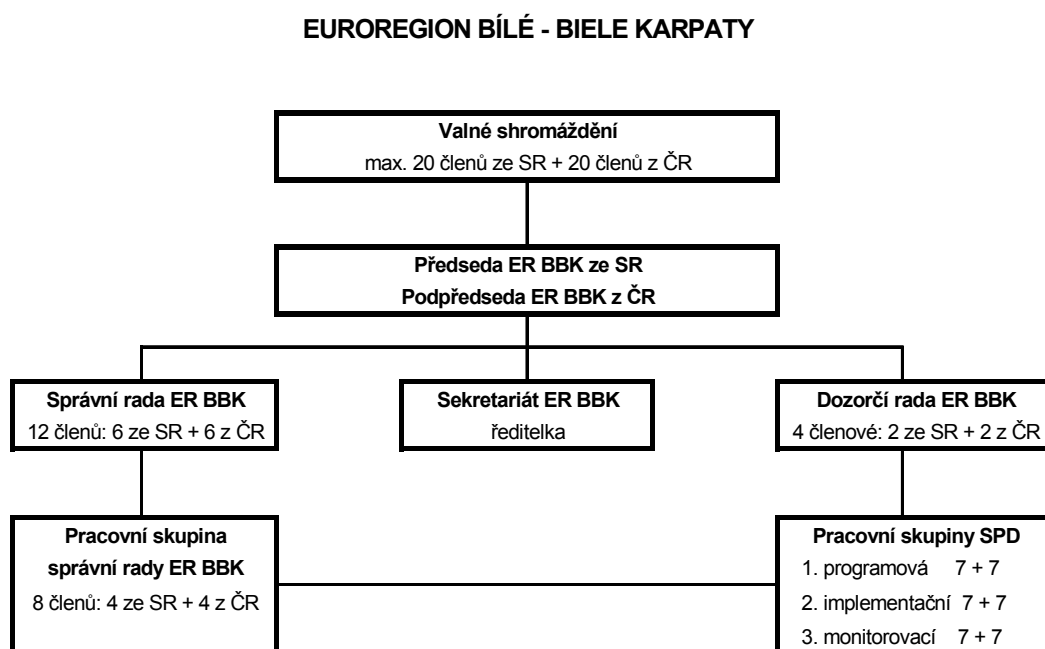
jako jeden subjekt nadnárodní povahy, z hlediska českých zákonů jsme však nemohli mluvit o právní subjektivitě Euroregionu jako celku. Rozhodnutí nadnárodních orgánů nemohla být právně vymahatelná, což bylo samozřejmě jednou z brzd spolupráce. Ani Zakladatelská smlouva neudává jednoznačně jeho míru nadnárodnosti. V článku 1 a 2 této smlouvy se dočteme, že Euroregion sice nemá nadnárodní charakter a je dobrovolným společenstvím dvou samostatných sdružení, ale jako jediné sídlo je uvedeno město Trenčín. Díky změně zákonů v červnu 2009 je dnes možná samostatná právní subjektivita euroregionů i podle českého právního řádu.

Ve stručnosti nyní zmíním orgány Euroregionu jako celku, tedy společné orgány české i slovenské části s jejich funkcemi. Téměř stejná struktura pak funguje i na národní úrovni v obou regionech. Menší odlišnosti jsou mezi nimi pouze v počtech členů a frekvencí schůzek.⁷⁶

Podle článku 5 Zakladatelské smlouvy patří mezi orgány ER BBK: Valné shromáždění, správní rada, předseda a podpředseda správní rady a dozorčí rada, jejichž hierarchie je následující:

⁷⁶V kapitole využity informace z oficiálních stránek ER BBK – www.erbbk.sk

Schéma č. 4: Orgány Euroregionu Bílé-Biele Karpaty

Zdroj: stránky ČSÚ, <http://czso.cz/kraje/zl/publ/2004/137234/euroregion.htm>, staženo 20. 4. 2010

Cíle a poslání Euroregionu jsou naplňovány především pomocí Pracovní skupiny správní rady ER BBK, která má na starosti veškerou administrativu, přípravu dokumentů a podkladů pro všechny zasedání, vytváří plány činnosti, návrhy na projekty, organizuje setkávání u kulatých stolů, připravuje propagační materiály a prezentuje Euroregion vnějšmu světu.

ER BBK vytvořil 5 Pracovních skupin pro realizaci opatření a priorit vyplývajících ze Společného programového dokumentu pro roky 2007-2013, kde je zakotven základní program činností Euroregionu. Skupiny jsou následující: programová, lidský potenciál, cestovní ruch, životní prostředí, základní tým VITRUM PRO FUTURUM. Členové skupin jsou z obou stran hranice, jejich počty se mohou měnit, liší se podle jednotlivých skupin, bývají přivoláváni odborníci k daným tématům. Největší pozornost, posuzováno podle počtu členů, je soustředěna na skupinu zabývající se cestovním ruchem. Financování těchto pracovních skupin je z velké části realizováno prostřednictvím slovenského státního rozpočtu.

5.3 Česká část Euroregionu – socioekonomická analýza Zlínského kraje

Socioekonomickou analýzu použijí pro rozbor a zhodnocení faktorů ovlivňujících rozvoj, populační vývoj, strukturu obyvatelstva, ekonomiku, vybavenost infrastrukturou a vytyčení charakteristik a problémových oblastí kraje.

Dne 1. 1. 2001 došlo v České republice na základě Zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) ke vzniku 14 krajů. Mezi novými kraji byl na samém východě republiky i Zlínský kraj. Před rozdělením Československa mělo území dnešního Zlínského kraje velmi strategickou polohu, nacházelo se ve středu tohoto státního útvaru. Po roce 1993 se z této lukrativní polohy kraje stala vznikem státní hranice v rámci nově vzniklé České republiky poloha periferní. Tento fakt, v souvislosti s úpadkem dvou tradičních průmyslových odvětví – obuvnického a leteckého průmyslu, měl za následek zaostávání kraje a propad mezi nejslabší z ČR z hlediska průměrného HDP/obyv.

S rozlohou 3 963, 5 km² se řadí k nejmenším krajům (3. nejmenší kraj v ČR), jeho území zabírá pouze 5 % rozlohy České republiky, počet obyvatel je 590 142 ⁷⁷(viz tabulka výše). Je administrativně členěn na 4 okresy: Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín.

Geografie

Kraj se nachází na východě republiky, sousedí na severozápadě s Olomouckým krajem, na jihozápadě s Jihomoravským krajem a na severovýchodě s Moravskoslezským krajem. Východ a jihovýchod území tvoří hranice se Slovenskou republikou. Na území kraje se setkávají 3 národopisné oblasti – Haná, Slovácko a Valašsko, což přispívá k atraktivitě a kulturní rozmanitosti kraje. Povrch je z velké části kopcovitý a hornatý. Výjimku tvoří území v povodí řeky Moravy – část Dolnomoravského a Hornomoravského úvalu a nevysoké lesnaté pohoří Chřiby, zasahující do území na západě. Území kraje je velmi turisticky atraktivní. Stav životního prostředí je v celém kraji velmi dobrý, velká část území je chráněna. Beskydy a Bílé Karpaty patří mezi chráněné krajinné oblasti a zahrnují 30 % území.

Dominantní řekou území je Morava, využívající se také k dopravním a rekreačním účelům. Její přepravní funkce skýtá možnosti pro rozvoj kraje. V kraji se nachází léčivé prameny s nadregionálním významem – lázně Luhačovice, Kostelec u Zlína, Ostrožská Nová Ves.

Obyvatelstvo

⁷⁷ K 31. 12. 2005, SPD ER BBK 2007-2013

Na konci roku 2009 žilo ve Zlínském kraji 591 142 obyvatel. Od začátku 90. let 20. století až do roku 2006 docházelo k nepřetržitému úbytku počtu obyvatel. Jednak důsledkem celorepublikového demografického vývoje, ale také kvůli negativnímu migračnímu saldu. V posledních třech letech dochází k opačnému trendu a počet obyvatel se zvyšuje. Silným populačním ročníkům ze 70. let se v tomto období rodí děti, přirozený přírůstek obyvatel tedy roste. Změnilo se také migrační saldo, do kraje se nyní stěhuje více lidí, než se vystěhovává. Tento fakt může dokazovat zvyšující se atraktivitu oblastí. Vyhledka růstu počtu obyvatel však není příliš dlouhodobá. Podle prognóz Českého statistického úřadu by měl od roku 2010 počet obyvatel kraje klesat a do roku 2065 předpovídají snížení stavu ze současných 591 142 na 474 469 obyvatel, což činí úbytek o 19,8 %.

V kraji je husté zastoupení menších sídelních struktur a i přes jejich vysídlování je velká část obyvatelstva venkovského charakteru. Díky dobrým sousedským vztahům a vzájemné výpomoci, která je pro zdejší obyvatele typická, se i přes jejich nevelké příjmy daří udržovat stabilní životní úroveň venkovského obyvatelstva. Zmiňované vysídlování je problém hlavně v obcích s obtížnou dostupností větších center, zvláště v oblastech těsně u hranic je riziko velkého zaostávání a je nutné na ně soustředit větší pozornost a podporu. V případě obcí v dobrém dosahu větších měst není situace problematická, naopak zde dochází spíše k přírůstkům obyvatel v důsledku procesu desurbanizace.

Celkem se zde nachází 275 obcí a 30 měst, žádné nemá více než 100 000 obyvatel, největším z nich je krajské město Zlín se 75 860 obyvateli (asi 13 % obyvatel kraje). Průměrný počet obyvatel v obci Zlínského kraje je 1 941 obyvatel, což je o 300 obyvatel více než průměr všech obcí ČR.

Z hlediska věkového složení se v kraji projevuje mírný trend stárnutí obyvatelstva, přesto je věková struktura obyvatel stále ještě pozitivní. Procento obyvatel v předproduktivním věku lehce převyšuje procento obyvatel poproduktivního věku. V roce 2008 byl průměrný věk obyvatel 40,7 let. V kraji žije více žen, podíl ženské části populace je o 3 % vyšší než populace mužské. 55,2 % osob je věřících, nejvíce zastoupena je římsko-katolická víra, poměrně velké procento obyvatel – 36,9 % je nevěřících.

Národnostní struktura na území je jednotná – 97 % lidí má českou nebo moravskou národnost. Zastoupení obyvatel slovenské národnosti je až podivuhodně malé, ze všech obyvatel je Slováků pouze 1,3 %.

Ekonomika

Mezi roky 2004 a 2007 došlo v kraji k 6 % zvýšení HDP na obyvatele vzhledem k průměru EU, na 65,7 % HDP na obyvatele průměru EU. Kraj se podle tohoto ukazatele přibližuje evropským standardům a dochází ke zvyšování ekonomické úrovně jeho obyvatel. V porovnání s ostatními kraji ČR dosahuje HDP na obyvatele ve Zlínském kraji 80,9 % průměru ČR. Průměr však výrazně zvyšuje hlavní město Praha.

Kraj patří v rámci ČR ke krajům nejméně přispívajícím k tvorbě HDP, stabilně vytváří 4,6 – 4,7 % HDP ČR. Následující tabulka nám ale dokazuje, že HDP na obyvatele a tím i ekonomická úroveň kraje v posledních letech vzrůstá. Mezi roky 2004 a 2008 vzrostl HDP na obyvatele v kraji z 219 514 Kč na 286 172 Kč, což je nárůst o 30,3 %.

V roce 2008 sice došlo ke zvýšení HDP na obyvatele, ale v porovnání s ostatními kraji ČR a průměrem EU 27 rostl pomalejším tempem.

Tabulka č. 9: Vývoj HDP Zlínského kraje

Ukazatel	2004	2005	2006	2007	2008
HDP kraje (mil Kč)	129 796	138 911	150 827	165 225	169 153
Podíl na HDP ČR	4,6%	4,7%	4,6%	4,7%	4,6%
HDP/obyv.(Kč)	219 514	235 265	255 695	280 042	286 172
HDP/obyv. v porovnání s průměrem ČR	79,6%	80,7%	81,5%	81,8%	80,9%
HDP/obyv. v porovnání s průměrem EU27	59,7%	61,2%	63,3%	65,7%	64,8%

Zdroj: vlastní konstrukce, číselné údaje stránky ČSÚ,

<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/kapitola/1304-09-2008-230>, Kraje ČR, staženo 21. 4. 2010

V minulosti region působil jako ekonomicky silný, s velkým počtem průmyslových závodů. Typický byl obuvnický průmysl, výroba pneumatik, strojů a letadel. Privatizace, restrukturalizace průmyslu, periferiální rozdělení Československa tyto, pro oblast tradiční, průmyslové odvětví utlumily. Průmysl je dodnes základem ekonomiky kraje, v celostátním porovnání je jeho role v kraji nadprůměrná. Zaměřuje se především na přeměnu vstupních surovin a polotovarů. Nejvíce zastoupen je průmysl zpracovatelský (17,9 % průmyslových podniků) a to především plastikářský a gumářský, hutnický, kovodělný průmysl, elektrotechnický průmysl, strojírenský a potravinářský. Podniky jsou bohužel charakteristické nízkou mírou modernizace a inovací.⁷⁸

⁷⁸Statistická ročenka ER BBK 2003

Periferní poloha kraje nemá příliš pozitivní vliv na export, přesto kraj nepatří k nejméně vyvážejícím v ČR. V roce 2008 činil 118 418 mil Kč, meziročně klesl o 2 %

Zemědělství

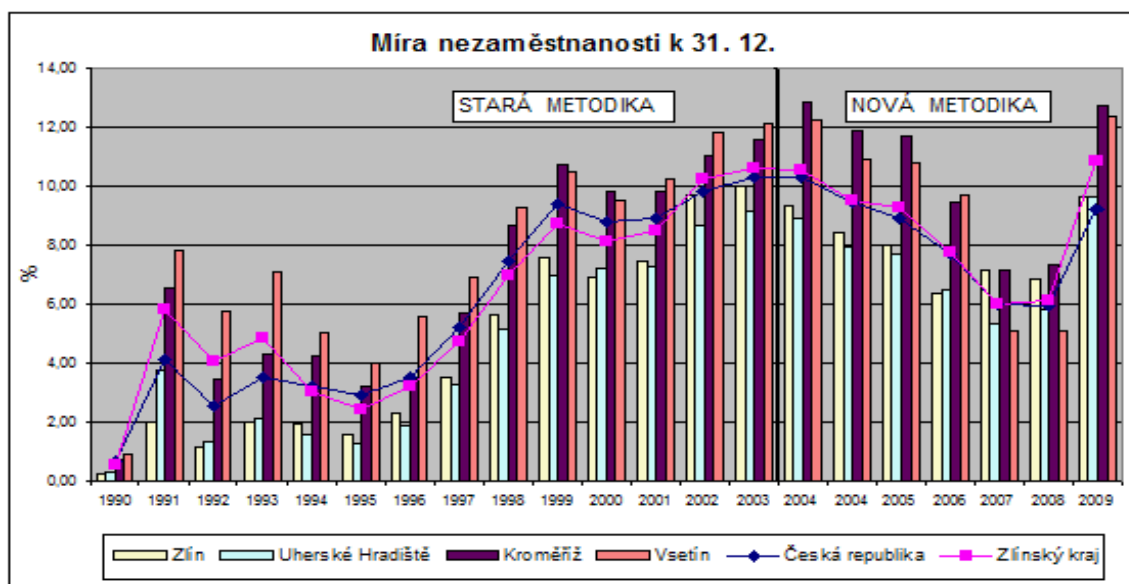
Půda kraje je zhruba z poloviny zemědělská a z poloviny nezemědělská. Její obdělávání je ve svahovitém terénu obtížné, navíc je to půda podzolová, nepřiliš bohatá na humus. Tyto oblasti poskytují dobré podmínky pro pastevectví, chov dobytka a ovcí. V okolí řeky Moravy se nachází kvalitní lužní půdy, vhodné pro pěstování náročných plodin, ovoce a zeleniny. Problémem zemědělských podniků je jejich dlouhodobá zadluženost a tím způsobená špatná konkurenceschopnost. Zaměstnanost v zemědělství se trvale snižuje.

Trh práce

Zlínský kraj patří z dlouhodobého hlediska ke krajům s průměrnou mírou nezaměstnanosti. Od roku 2005 měla nezaměstnanost v kraji klesající tendenci, v roce 2007 a 2008 se dokonce přiblížila 6 %. V roce 2009 se v ekonomice kraje začaly naplno projevovat důsledky světové hospodářské krize a koncem roku 2009 byla registrovaná míra nezaměstnanosti ve Zlínském kraji již 10,8 %, což o 1,6 % převýšilo celostátní míru nezaměstnanosti. Registrovanou mírou nezaměstnanosti je myšlen podíl počtu nezaměstnaných lidí evidovaných na úřadu práce a pracovní síly, tedy zaměstnaných lidí v kraji násobený stem. Následující tabulka ukazuje vývoj obecné míry nezaměstnanosti v posledních 20 letech⁷⁹

⁷⁹ Obecná míra nezaměstnanosti se lépe hodí pro mezinárodní srovnávání, zmírňuje národní specifika trhu práce, kdy státy mají např. odlišně definované nezaměstnané. V ČR ji vydává ČSÚ a za nezaměstnaného je považován každý, kdo splňuje všechny podmínky: není zaměstnán, aktivně hledá práci, nejpozději do 14 dnů je schopen nastoupit do práce.

Graf č. 1: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Zlínském kraji

zdroj: ČSÚ, http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/nezamestnanost_ve_zlinskem_kraji_v_roce_2009,
staženo dne 22. 4. 2010

Největší skupinu nezaměstnaných (přes 81 %) tvoří lidé se základním vzděláním a s výučním listem.

Průměrná hrubá mzda byla v roce 2009 ve Zlínském kraji 19 392 Kč, což je 85 % průměrné hrubé mzdy v ČR a stala se tak druhou nejnižší v České republice. Oproti roku 2008 byl v porovnání s ostatními kraji zaznamenán nejmenší nárůst – pouze o 238 Kč.

Vzdělávání

Síť škol a školských zařízení je poměrně hustá, kraj má celkem 309 mateřských škol, 256 základních škol, 17 gymnázií, 78 středních škol, 12 vyšších odborných škol. Počet obyvatel se základním či nedokončeným vzděláním stále klesá. Pro rozvoj kraje je velmi důležité vysoké školství. Přítomnost vysoké školy na území udržuje a přitahuje nadané mladé lidi, kteří jsou pro rozvoj kraje nezbytní. Pozitivní je růst procenta vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, pohybuje se nyní okolo 9 %. V kraji se nacházejí dva instituty tohoto vzdělávání. Je to státní Univerzita Tomáše Bati nabízející vzdělání bakalářského i magisterského stupně a soukromá vysoká škola Evropský polytechnický institut v Kunovicích.

Doprava

Zlínský kraj je z hlediska silniční dopravní dostupnosti jeden z nejvíce postižených krajů ČR, s nejchatrnějším napojením na dálniční síť. Jediným významnějším je severojižní tah z Přerova, přes Otrokovice a Staré Město spojující Gdaňsk, Katovice s Vídní/Bratislavou. V současnosti dochází k budování dálnice, která již spojí dálnici D1

s městem Kroměříž a má pokračovat dále ve směru Hulín, Přerov, Lipník nad Bečvou a Ostrava. Připravuje se také zlepšení dopravního spojení mezi ČR a SR mezi městy Púchov, Střelná a Hulín. V oblasti silniční dopravy má kraj obrovské mezery, hustota silniční sítě je o 25 % nižší než průměr ČR, na km² se zde nachází pouze 0,5 km cest. Je tedy jednoznačné na co se při rozvoji kraje zaměřit především.

Ani v oblasti železniční dopravy na tom není kraj o mnoho lépe, hustota železniční sítě je také pod celostátním průměrem. Na území se nachází významná trať II. železničního koridoru z Břeclavi do Bohumína vedoucí přes Přerov. Poněkud nešťastné je železniční napojení krajského města Zlína, který leží mimo tento koridor, v podstatě na „slepé koleji“. Městu by velmi pomohlo protažení železnice z Vizovic přes Valašskou Polanku směrem na Slovensko, které bylo plánováno za „Baťovské éry“ v první polovině 20. století.

Pro leteckou dopravu slouží jediné letiště v Kunovicích. Vodní doprava se uskutečňuje na řece Moravě, kde se nachází turisticky atraktivní Baťův kanál. Právě turistická vodní doprava může být velkým potenciálem rozvoje.

Cestovní ruch

V roce 2008 se v kraji nacházelo 352 ubytovacích zařízení s 20 926 lůžky. Přestože počet turistů mířících do Zlínského kraje neustále narůstá, dochází ke snižování počtu těchto kapacit. Také podíl zahraničních turistů klesá a délka jejich pobytu se zkracuje. Nejčastěji přijíždějí hosté ze Slovenska, Německa, Polska, Rakouska a Itálie.

Přestože se kraj v oblasti cestovního ruchu a v počtu turistů nemůže srovnávat s nejnavštěvovanějšími kraji - Jihočeským, Královéhradeckým a Prahou, je jeho území bezesporu turisticky velmi atraktivní. Krásná a různorodá krajina, výborné podmínky pro sportovní aktivity, specifická podhorská architektura, muzea, poutní místa a lázeňství jsou velkým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu. Jeho velkou brzdou je nedostatečně vybudovaná infrastruktura, méně kvalitní služby a téměř neexistující marketing cestovního ruchu.

Shrnutí

Jako závažný problém kraje spatřuji jeho polohu mimo centrum státu, která je násobena špatnou dopravní dostupností. Nedostatečné je jeho napojení na celostátní síť silnic a dálnic. Dochází sice k budování rychlostních komunikací a dálnic, avšak probíhá velmi pomalu a zdoluhavě. Tomuto problému je potřeba věnovat zvýšenou pozornost, aby nedocházelo k dalšímu zaostávání kraje, jeho představitelé si jsou tohoto faktu dobře vědomi. Další negativní stránkou je příliš vysoký podíl sekundárního sektoru na vytváření HDP.

Jedním z největších potenciálů je jeho rozmanité území, ideální pro rozvoj cestovního ruchu, lázeňská turistika a kongresová turistika. Zajímavá historie, světoznámé jméno rodiny Baťů jsou významná depozita nejen krajského města. I v oblasti cestovního ruchu se ale negativně projevuje špatná kvalita dopravní i turistické infrastruktury, služeb a ubytovacích zařízení a slabý marketing.

5.4 Slovenská část Euroregionu – socioekonomická analýza Trenčínského kraje⁸⁰

Trenčínský kraj vznikl jako jeden z osmi slovenských krajů dne 24. 7. 1996 na základě zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky. Počínaje 1. 1. 2002 byl zákonem č. 302/2001 Z.z. o samosprávnych krajoch přejmenován na Trenčínský samosprávný kraj. Z územního hlediska nedošlo k žádným změnám. Rozlohou patří k menším slovenským krajům, se 4 502 km² zabírá 9,2 % celkové rozlohy státu a tím se řadí na 6. místo mezi kraji. Na území kraje žilo na konci roku 2008 599 859 obyvatel. Administrativně je rozčleněn do 9 okresů.⁸¹

Geografie

Kraj se nachází v severozápadní části Slovenska a sousedí na severovýchodě s Žilinským, na východě s Banskobystrickým krajem, na jihu s kraji Trnavským a Nitrianským. V západní části leží hranice s Českou republikou, konkrétně se Zlínským krajem. I Trenčínský kraj je velmi členitý, na jeho území najdeme nížiny, ale dominantní jsou pahorkatiny a vrchoviny. Údolní oblasti teplého klimatu leží v povodí dvou významných řek Váhu a Nitry a v Podunajské nížině. Zbytek území je vyšší nadmořské výšky.

Termální prameny nalezneme v Trenčínských Teplicích, Bojnicih a Nosicích.

Obyvatelstvo

Také z hlediska počtu obyvatel se Trenčínský kraj řadí mezi malé slovenské kraje, na konci roku 2008 byl s 599 859 obyvateli nejmenší po Trnavském kraji a jeho podíl na celkovém obyvatelstvu Slovenska byl 11,1 %. V porovnání s rokem 2007 došlo k nárůstu pouze o 28 osob, ale bylo to poprvé od roku 1997, kdy byl meziroční rozdíl kladný. Stalo se tak zejména díky pozitivnímu migračnímu saldu. Také v tomto kraji žije více žen než mužů a to o 2 %. Lidé jsou rozmístěni velmi nerovnoměrně, koncentrují se především do

⁸⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou použita data o kraji za rok 2008

⁸¹ Okresy uvedeny v abecedním pořadí

nížinných oblastí na severozápadě a jihovýchodě. Území vyšších nadmořských výšek a okrajové oblasti kraje jsou zalidněny velmi řídké.

V regionu se nachází 276 obcí, z toho 18 měst. V průměrné obci kraje žije 2 175 obyvatel, což je více než je průměr za celé Slovensko – 1872 osob. Přesto je území pokryto velkým počtem spíše malých obcí, 60 % z nich spadá do kategorie obcí do 999 obyvatel. Více než 50 000 obyvatel má pouze krajské město Trenčín – 56 365 a město Prievidza – 50 484. Přes 57 % obyvatelstva je městského typu.

Průměrný věk obyvatel v kraji je 39,38 let a vlivem zvyšující se životní úrovně obyvatel neustále stoupá. Z hlediska věkového složení populace kraje stárne. Snižuje se počet narozených dětí, kterých se v roce 2008 narodilo 5 420, zatímco 5880 obyvatel zemřelo. Nadějí pro zvyšování natality a přirozeného přírůstu obyvatel v nejbližších letech představuje příchod silných populačních ročníků 80. let minulého století do reprodukčního věku. Zvyšuje se podíl lidí v poproduktivním věku, kterých je téměř 22 %. V produktivním věku se nachází 64,4 % obyvatel a v předproduktivním věku 13,6 % obyvatel kraje.⁸²

Ekonomika

Kraj je svým charakterem průmyslově-zemědělský, oba sektory jsou zde významně zastoupeny, z celonárodního hlediska se jedná o významnou průmyslovou a ekonomicky vyspělou oblast Slovenské republiky. V 90. letech minulého století docházelo i na území Slovenska k rozsáhlé restrukturalizaci průmyslu, díky které je dnes více než 90 % podniků v soukromém vlastnictví. Ty jsou ale z velké části příliš úvěrově zatížené a zaostalé, nemají dostatečné zdroje na investice do modernizace a inovací. Větší pozornost by si zasloužily malé a střední podniky, kterých je na území nedostatek. Nejvíce zastoupen je průmysl strojírenský, elektrotechnický, gumárenský, chemický, sklářský a potravinářský. Dříve hojně rozšířená odvětví jako průmysl těžební, zbrojní, textilní a obuvnický jsou nyní v útlumu. Dvě významné, odlišné hospodářské oblasti Pováží a Ponitří rozděluje pohoří Povážský Inovec. Ponitří je oblastí těžební, vytěží se zde více než 4/5 celostátní produkce uhlí a rašeliny. Pováží je charakteristické strojírenským a textilním průmyslem.

Trenčínský kraj je v porovnání s ostatními slovenskými kraji ekonomicky silný, na tvorbě HDP se trvale podílí více než 10 %.

⁸² Slovenský štatistický úrad, <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=19424>, staženo 20. 7. 2010

Tabulka č. 10: Vývoj HDP Trenčinský kraj

Ukazatel	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
HDP kraje (mil SK)	62 241	70 281	76 204	82 952	90 343	100 182	108 029	114 094	125 114	138 602
HDP kraje (mil Kč) ⁸³	69 405	78 082	81 287	88 817	108 412	119 778	137 175	157 678	163 449	173 516
Podíl na HDP SR (v %)	10,6	10,7	10,5	10,5	10,6	10,6	10,6	10,3	10,3	10,2

Zdroj: Slovenský štatistický úrad, <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=676>, staženo 21. 7. 2010

Zemědělství

Počet lidí zaměstnaných v zemědělství má v kraji klesající tendenci, přesto stále zůstává významným způsobem obživy obyvatelstva, zdrojem surovin pro průmysl a představuje jeden z potenciálů rozvoje kraje. Zemědělská půda pokrývá více než 40 % území a její produkty jsou v souvislosti s diferencovaností území rozmanité. Orná půda tvoří více než polovinu zemědělské půdy. Nížinné oblasti v povodí řek jsou vhodné pro pěstování teplomilných plodin náročných na kvalitu půdy.

Problémem je ohrožení až 20 % půdy větrnou i vodní erozí. Živočišná výroba je zaměřena na výrobu masa, mléka, vajec a ovčího sýra.

Trh práce

Od roku 2000 docházelo v kraji k výraznému poklesu míry nezaměstnanosti, v roce 2008 činila obecná míra nezaměstnanosti jen 4,7 %. Stejně jako v ostatních státech EU se však začalo projevovat propouštění a nedostatek nových pracovních míst v důsledku celosvětové hospodářské krize a tak v roce 2009 stoupla míra nezaměstnanosti v kraji na 7,3 %, to je asi 21 600 nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti v Trenčinském kraji se nachází hluboko pod celostátním průměrem, po Bratislavském kraji je druhá nejmenší ve Slovenské republice. 3/5 uchazečů o zaměstnání tvoří lidé se základním vzděláním a vyučením bez maturity. Z pohledu věkové struktury je nejvíce nezaměstnaných mezi 50-54 lety, je jich 16 %. Ve službách pracuje téměř 57 % lidí, v průmyslu 29 %, ve stavebnictví 10 % a v zemědělství 4 %.

⁸³ Vypočteno podle průměrného kurzu SK/Kč v jednotlivých letech, Příloha 6

Tabulka č. 11: Vývoj nezaměstnanosti v Trenčinském kraji

Ukazatel	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Míra nezaměstnanosti v kraji (%)	11,5	15,1	13,6	11,4	9,20	8,6	8,1	7,1	5,7	4,7	7,3
Míra nezaměstnanosti SR (%)	16,4	18,8	19,3	18,7	17,5	18,2	16,2	13,4	11,1	9,6	12,1
Míra nezaměstnanosti EU 27 (%)					9,1	9,2	8,9	8,2	7,2		

zdroj: http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/zlinsky_kraj_v_evropske_unii_z_pohledu_nezamestnanosti,

Zlínský kraj v Evropské Unii - z pohledu nezaměstnanosti, staženo 28. 7. 2010

Průměrná nominální měsíční mzda byla v roce 2009 599, 8 €, což je při průměrném kurzu roku 2009 26,52 Kč/€ v přepočtu 15 528,8 Kč⁸⁴.

Vzdělávání

Síť předškolních a školních zařízení je v kraji dobře rozvinuta. Na území kraje působí 289 mateřských škol, z nichž dvě jsou soukromé, 201 základních škol a 13 speciálních základních škol. Středoškolské vzdělání je zajišťováno na 45 středních odborných školách a 20 gymnáziích. Jedinou státní vysokou školou je Trenčianská univerzita A. Dubčeka, sídlící, jak název napovídá, v krajském městě. Vedle toho se zde ale nachází také Vysoká škola managementu, která je první nestátní vysokou školou na Slovensku, pobočka americké univerzity City University Bellevue, USA a celá řada detašovaných pracovišť jiných slovenských vysokých škol.

Problémem v kraji rozhodně není nedostatečný počet vzdělávacích zařízení a institucí, ale v posledních letech je to absolutní nedostatek finančních prostředků na jejich provozování a běžnou činnost.

Doprava

Slovenská část euroregionu má daleko lepší dopravní podmínky než část česká. Dopravní kostra má severojižní směr. Důležitou roli má dálnice D61, která je ve výstavbě a v konečné fázi povede z Horné Stredy do Povážské Bystrice před Trenčín a Sverepec. Kraj je napojen na významné mezinárodní transevropské koridory, s Rakouskem, Maďarskem a Polskem jej spojuje mezinárodní silniční tah E 75. Region má 0,4 km cest na km², toto číslo výrazně převyšuje republikový průměr a na jeho území se nachází téměř čtvrtina délky dálnic ve Slovenské republice.

Územím prochází nejdůležitější slovenský železniční tah E 63 Bratislava – Žilina – Košice, který je elektrifikovaný a připojuje kraj na mezinárodní železniční tratě. Spojnicí

⁸⁴ Viz tabulka převodních kurzů Kč/EUR a SK/EUR v příloze

se zahraničním jsou také tratě ČR – Púchov a Košice – Ukrajina. Celková délka železniční sítě je 293 km.

V Trenčíně se nachází původně vojenské letiště, které dnes slouží pro nepravidelnou státní i mezinárodní civilní dopravu. Pro leteckou dopravu by v budoucnosti mohly teoreticky sloužit také menší sportovní letiště v Partizánskem, Prievidzi a Slávnici.

I přes velký potenciál se v regionu téměř nevyužívá lodní doprava. Postupně dochází k budování Vážské vodní cesty, která by v konečné fázi měla spojit Váh s Odrou v Polsku (přes řeky Kysuca, Olša) a s Labem v České republice.

Cestovní ruch

Na území kraje se nachází 272 ubytovacích zařízení s 13 393 lůžky. Jejich počet mírně narůstá, opačný, klesající trend ale v posledních dvou letech sledujeme u počtu návštěvníků. Jejich největší část je tvořena turisty české národnosti (40,2 %), dále Němci a Poláky, kteří míří nejčastěji do krajského města Trenčína, kde se vedle památek nachází z hlediska cestovního ruchu významné výstaviště. Mezi nejoblíbenější turistické destinace patří také lázně v Trenčianských Teplicích a Nimnici.

V rozvoji cestovního ruchu má však kraj ještě velké rezervy. Jeho materiálně-technická základna je nedostatečná a značně zaostalá. Propagace území a vlastní turistické produkty, které by lákaly návštěvníky se vyskytují jen velmi vzácně.

Shrnutí

Stejně jako Zlínský kraj, má i Trenčínský kraj velmi rozmanitou přírodu a dobré podmínky pro turistiku a cestovní ruch. Společnou slabinou je nedostatečný marketing a stav ubytovacích a turistických zařízení. Velkou výhodou v porovnání s českými sousedy je daleko lepší dopravní dostupnost. Jako zdroj energie je využívána vodní energie a další alternativní a obnovitelné zdroje, ale jejich podíl není příliš významný. Kraj je zaměřen jak průmyslově, tak i zemědělsky, patří k ekonomicky vyspělejšími regionům Slovenska s nízkou mírou nezaměstnanosti.

5.5 Srovnání obou částí euroregionu

Tabulka č. 12: Srovnání české a slovenské části Euroregionu

CHARAKTERISTIKA	ČESKÁ ČÁST EUROREGIONU	SLOVENSKÁ ČÁST EUROREGIONU
HDP/obyv. v porovnání s celostátním průměrem HDP/obyv.	podprůměrné (81 % prům. HDP)	Podprůměrné
Příspěvek k celostátnímu HDP	< 5 %	10, 5 %
Úroveň podnikání v přepočtu na 1000 osob	Průměrná	velmi podprůměrná
Nezaměstnanost	lehce nadprůměrná 10, 8 %	velmi podprůměrná 7, 3 %
Průměrná mzda	93 % průměru ČR	93 % průměru SR
Dominantní sektor v ekonomice	Průmysl	Průmysl
Zemědělství	snižování lidí zaměstnaných v zemědělství, nízká konkurenceschopnost produktů, dluhy, roztržitost aktivit	
Doprava	velmi špatné dopravní napojení, potenciál v turistické vodní dopravě	dobré napojení na významné slovenské i mezinárodní tahy, potenciál ve vodní dopravě
Energetika	nevyužití alternativních zdrojů energie	využití vodní energie, obnovitelných zdrojů v horských oblastech, ale využití malé
Cestovní ruch	dobré podmínky, 2x vyšší ubytovací kapacita a počet návštěvníků než slovenská část, chybějící marketing	dobré podmínky, menší návštěvnost, chybějící marketing
Průměrná velikost obce vzhledem k celostátnímu průměru	nadprůměrná - 1 941 obyvatel	nadprůměrná - 2 175 obyvatel
Obyvatelstvo	nadprůměrné zalidnění, dlouhodobý trend úbytku obyvatel, zvyšování podílu lidí v poproduktivním věku	
Průměrný věk obyvatel	40, 7 let	39, 38 let
Podíl městského obyvatelstva	61, 1 %	57, 5 %
Vzdělávání	hustá síť předškolních a školních vzdělávacích zařízení, vyšší počet středních a vyšších odborných škol oproti slovenské části	hustá síť předškolních a školních vzdělávacích zařízení, akutní nedostatek financí na provoz
Zdravotnictví	dobrý stav, kvalitní sociální péče	dobrý stav, nedostatečný počet zařízení sociální péče
Kultura	lépe kulturně vybavena: 35 kin, 405 knihoven, 52 muzeí, 51 galerií, 9 divadel	16 kin, 276 knihoven, 7 muzeí, 1 galerie

5.6 Společný programový dokument Euroregionu Bílé-Biele Karpaty o přeshraniční spolupráci

5.6.1 Činnost euroregionu – priority a opatření

„Společný programový dokument Euroregionu Bílé-Biele Karpaty o přeshraniční spolupráci na léta 2007 – 2013 je rámcový dokument přeshraničního rozvoje území Euroregionu Bílé-Biele Karpaty. Plynule navazuje a vychází ze stejnojmenného dokumentu pro roky 2001 – 2006. Tento dokument se hlásí k Lisabonské strategii s rozšířením o Göteborgskou strategii, respektuje cíle a priority Cíle 3 Evropské územní spolupráce 2007 – 2013, principy územní oprávněnosti, koncentrace, programování, partnerství, doplňkovosti, účinnosti, rovnosti mužů a žen, nediskriminace a trvale udržitelný rozvoj.“⁸⁵ Dále vychází z Programového dokumentu pro česko-slovenskou hranici a relevantních strategických dokumentů národní a regionální úrovně. V neposlední řadě čerpá z dlouhodobé, všestranné spolupráce mezi obyvateli obou států, která je dokumentována od 10. století.

Úkolem této spolupráce je realizace společných rozvojových programů a projektů, které mají podporovat:

- Kulturně-společenský rozvoj – zvýšení vzdělanostní úrovně, posílení regionální identity a sounáležitosti s územím, zmírnění vylidňování příhraničních oblastí, kulturní zatraktivnění, zlepšení přeshraniční komunikace
- Sociálně-ekonomický rozvoj – zvýšení zaměstnanosti, sociální a ekonomické zatraktivnění oblasti, podpora rovnosti příležitostí, zviditelnění regionu pro cestovní ruch
- Zachování přírodních hodnot – ochrana přírody a životního prostředí, zohledňování principů trvale udržitelného rozvoje

Pro plnění výše zmíněných úkolů byly Programovou pracovní skupinou deklarovány 3 prioritní oblasti:

Priorita 1: Rozvoj lidského potenciálu a podnikání

Priorita 2: Rozvoj infrastruktury životního prostředí

Priorita 3: Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu

⁸⁵Společný programový dokument Euroregionu Bílé-Biele Karpaty o cezhraničnej spolupráci na roky 2007 – 2013, str. 3

Jednotlivé kroky k plnění těchto priorit jsou dále konkretizovány a rozepsány v podobě opatření, které jsou k dispozici v příloze.⁸⁶

Všechny 3 zmíněné priority jsou naprosto rovnocenné, alokace finančních prostředků v jednotlivých letech znázorňuje následující tabulka:

Tabulka č. 13: Předpokládané finanční prostředky pro roky 2007 – 2013 pro území ER BBK, vM€

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Investiční a neinvestiční projekty	Rozvoj lidského potenciálu a podnikání	0	0,4	1,2	1,3	1,5	0,86	0,4
	Rozvoj infrastruktury životního prostředí	0	0,65	1,6	1,7	1,85	0,65	0,35
	Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu	0	0,65	1,85	1,85	2,1	0,9	0,47
Fond malých projektů	Kulturní a společenská přeshraniční spolupráce - udržování a rozvoj tradic a vztahů	0	0,25	0,4	0,4	0,67	0,35	0,21
Celková podpora ročně		0	1,95	5,05	5,25	6,12	2,76	1,43

zdroj: SPD 2007 – 2013, str. 44

5.6.2 Fond mikroprojektů

Mimo tyto priority a opatření je možno žádat o finanční příspěvky na projekty v rámci Fondu mikroprojektů. Ten je součástí prioritní osy I (Podpora sociokulturního a hospodářského rozvoje přeshraničního regionu a spolupráce) Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR-SR. Přestože je pro tento fond vyčleněna nejmenší část, pouze zhruba 10 % z celkových finančních prostředků Euroregionu, je velmi oblíbený. Díky své flexibilitě, lepší dostupnosti prostředků a snadnější realizaci. Zaměřuje se na menší projekty neinvestičního charakteru, regionálně potřebné akce, které mají prokazatelný dopad na rozvoj česko-slovenské přeshraniční spolupráce. Investiční část výdajů nesmí přesáhnout 40 % celkových výdajů mikroprojektu. I když se jedná o projekty malého rozsahu, mají svou nenahraditelnou pozici. Bývají zaměřeny na rozvoj mezilidských vztahů, společenské a kulturní aktivity, ale i městské a turistické infrastruktury, samozřejmě vše s prokazatelnou vazbou na zahraniční sousedy. K realizaci projektů může dojít v celém československém pohraničí, tedy na území krajů: Jihomoravský, Zlínský, Moravskoslezský a samosprávních krajů: Trnavský, Trenčínský a Žilinský.

Správcem fondu pro celou česko-slovenskou hranici je česká část Euroregionu – Region Bílé Karpaty se sídlem ve Zlíně a administrátorem je Regionální rozvojová

⁸⁶ SPD ERBBK, str. 45-48

agentura Východní Moravy, sídlo má také ve Zlíně. Agentura přijímá a má na starosti schvalování žádostí o finanční prostředky projektů, splňující kritéria mikroprojektů. Mezi tyto kritéria patří:

- Celkový rozpočet nesmí přesáhnout 40 000 € (náklady na zpracování nemohou být započítány do nákladů projektu)
- Výše grantu nesmí přesáhnout 85 % celkových způsobilých výdajů projektu
- Maximální délka realizace 12 měsíců
- Minimální částka grantu 3 000 €
- Maximální částka grantu 20 000 €

Vhodným žadatelem jsou veřejnoprávní subjekty – např. obce, svazky obcí, kraje, příspěvkové organizace, neziskové organizace. Fyzická osoba není oprávněným žadatelem ani partnerem mikroprojektů.

V současném programovacím období 2007 – 2013 probíhá nyní již třetí výzva, která byla zahájena 17. 5. 2010 a trvá do 11. 8. 2010. Na podporu mikroprojektů je pro celé česko-slovenské pohraničí vyčleněno 9,274 M€, z toho pro ERBBK 2,28 M€. Euroregion Bílé-Biele Karpaty je bilaterálním regionem, nemá tedy možnosti dalších zdrojů jako trilaterální regiony, například sousední Euroregion Beskydy či Pomoraví.

5.7 Specifika a SWOT analýza tohoto Euroregionu

Euroregion je správcem Fondu mikroprojektů pro celou česko-slovenskou hranici, je tedy v neustálém spojení se dvěma sousedními euroregiony. Zvláště s Euroregionem Beskydy se daří udržovat intenzivní a kvalitní vztahy, v případě Euroregionu Pomoraví je překážkou nedostatečná aktivita v oblasti spolupráce se Slovenskou republikou, zaměřuje se na česko-rakouskou spolupráci.

Česká část není členem AEBR – Asociace evropských příhraničních regionů. Členství v této organizaci se jeví jako příliš nákladné, s neadekvátními přínosy. Rovněž není členem Asociace euroregionů České republiky, ke kontaktům s dalšími českými euroregiony téměř nedochází. Důvodem je řešení problémů nesouvisejících s česko-slovenskou hranicí. Slovenská část Euroregionu je členem jak AEBR, tak i Asociace euroregionů Slovenské republiky, v rámci které dochází k setkávání a předávání zkušeností všech slovenských euroregionů. Jednoznačný přínos je ale vzhledem ke specifikům hranic s jednotlivými zeměmi také diskutabilní.

Mezi českou a slovenskou částí Euroregionu existuje poměrně husté dopravní přeshraniční spojení, situace nevyžadovala aktivní snahu na budování nových hraničních

přechodů. Euroregion má širokou členskou základnu – členy jsou svazky obcí, školská zařízení, neziskové organizace, podnikatelské subjekty.

Do roku 2003 existoval společný technický sekretariát pro obě části Euroregionu, dnes má sice každá část svůj vlastní technický sekretariát, ale určitá vyšší míra kooperace stále přetrvává. Dochází k častým setkáváním pracovních skupin a jednání kulatých stolů. Těchto jednání se účastní kvalifikovaní odborníci a také zástupci ministerstev a jiných státních orgánů obou států. Vztah tohoto Euroregionu s národními aktéry je nadprůměrný.

Tabulka č. 14: SWOT analýza území ERBBK

Silné stránky Široká členská základna Euroregionu Spolupráce se státními orgány Dlouhodobá tradice v průmyslu a řemeslné výrobě Sklářské centra na mezinárodní úrovni Tranzitní poloha v rámci Evropy Dobrá síť školských zařízení Zdroje minerálních vod a léčivých pramenů Vysoký podíl velkoplošně chráněného území, nadprůměrná kvalita ŽP v pohraničí Sportovní, přírodní a turistické atraktivity, cenově dostupné Folklorní tradice, kulturní dědictví	Slabé stránky Podprůměrná úroveň mezd Podprůměrná ekonomika Nedostatek malých a středních podniků Špatný technický stav dopravní i turistické infrastruktury Malý podíl zaměstnanosti v cestovním ruchu Absence produktů cestovního ruchu Periferní poloha v rámci obou států Nízká úroveň modernizace výroby Nedostatečné třídění odpadu a využívání alternativních zdrojů energie Nízká úroveň bytové výstavby
Příležitosti Vazba obyvatelstva k území, zájem o jeho rozvoj Komparativní výhoda nízkých pracovních nákladů pro zahraniční investory Konkurence v oblasti vzdělávání Zvýšení využívání obnovitelných zdrojů Podpora ekologického zemědělství Existence ploch pro průmyslové zóny Zapojení hospodářských komor do rozvoje (podnikatelské inkubátory) Přístup na mezinárodní trhy (poloha na transevropských koridorech)	Ohrožení Zhoršující se věková struktura – stárnutí obyvatelstva Nevyhovující kvalifikační struktura obyvatel Odliv kvalifikované pracovní síly Eroze zemědělské půdy Zhoršování stavu historických památek Omezování veřejné dopravy Rostoucí dlouhodobá nezaměstnanost Znečišťování vod, nedostatek čističek odpadních vod Nedostatečný systém podpory přeshraniční spolupráce

Zdroj: vlastní tvorba z dostupných dat

5.8 Realizované projekty

Projekty jsou nejčastěji realizovány v oblasti školství, vzdělávání, kulturních a sportovních akcí, cestovního ruchu a životního prostředí. K hospodářské spolupráci nedochází úplně běžně, ale i takové projekty se čas od času vyskytují. Příkladem je asi nejúspěšnější projekt - Vitrum Pro Futurum. Jedná se o dlouhodobý, rozsáhlý projekt,

který zasahuje do oblasti školství, vědy, výzkumu a výroby. Vznikl v roce 2003 s cílem zachování tradičního sklářského řemesla a ekonomického rozvoje těchto příhraničních regionů. V letech 2003–2007 byl název projektu Euroregion Bílé-Biele Karpaty – euroregion skla, v roce 2008 Euroregion skla – posilnění veřejného a soukromého partnerství a v roce 2009 Podpora zachování sklářství na území ERBBK. Snaží se stabilizovat a vychovávat nové lidské zdroje v tomto řemeslu, získávat a využívat nejnovější technologie a s pomocí sklářského umění a kultury rozvíjet také cestovní ruch v oblasti. Pro tento projekt byla zřízena speciální pracovní skupina.

Příklady projektů již uskutečněných v současném programovacím období:⁸⁷

Rok 2007

Euroregion Bílé-Biele Karpaty – euroregion skla III

Příprava na implementaci Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR-SR na roky 2007-2013 v ER BBK

Euroregiony společně IV

Přeshraniční vzdělávání na posilnění a rozvoj venkovských komunit v ER BBK

Environmentální strategie ER BBK

Hradní cesta - střední část

Rok 2008

Projektový rozvoj členské základny a území Euroregionu Bílé-Biele Karpaty – servisní činnost pro území ER BBK a rozvoj partnerství

Euroregion Bílé-Biele Karpaty na mapě

Vytváření partnerství v oblasti využití obnovitelných zdrojů energie

Modelový vzdělávací environmentální program pro základní školy v Regionu Biele Karpaty

Průzkum a vytvoření sítě projektů a služeb – Hradní cesta střed

Euroregion skla – posilnění veřejného a soukromého partnerství

Prezentace venkovského prostoru Euroregionu Bílé-Biele Karpaty

Podpora na činnost regionálního sdružení

Rok 2009

Prezentace venkovského prostoru Euroregionu Bílé-Biele Karpaty II

Hradní cesta v ER BBK – prezentace konkrétních produktů

⁸⁷ Euroregion Bílé-Biele Karpaty, Přehled realizovaných projektů sdružení Region Biele Karpaty, <http://www.erbbk.sk/main.php?r=2&s=24&w=17>, staženo dne 5. 8. 2010

Za výhledy, na chaty, za perlami a unikáty ER BBK

Podpora zachování sklářství na území Euroregionu Bílé-Biele Karpaty

6 Dotazník

Pro zjištění situace ohledně periferní polohy, stavu pohraničí a fungování přeshraniční spolupráce jsem provedla dotazníkové šetření. Uskutečněno bylo jednak ústní formou mezi prostými občany Zlínského a Trenčínského kraje a také pomocí dotazníku, který byl rozeslán emailovou poštou starostům a primátorům všech obcí a měst ve Zlínském a Trenčínském kraji a vybraným představitelům Euroregionu.

Následující část práce čerpá z poskytnutých odpovědí a názorů oslovených respondentů, které nemusí být vždy naprosto v souladu s mým názorem a pohledem na věc.

6.1 Občané Euroregionu

Pro ústní dotazníkové šetření bylo osloveno celkem 64 obyvatel Zlínského a Trenčínského kraje. Tento počet respondentů není dostatečný pro velmi reprezentativní šetření, nicméně informace o názorech a postojích lidí mohou být minimálně zajímavé. Předmětem bylo zjišťování, jak je vnímána poloha obývaného území, blízkost hranice a zahraničních sousedů, zda jsou lidé informováni v oblasti přeshraniční spolupráce. Podle již uskutečněných průzkumů u ostatních hranic porovnat zda je situace v česko-slovenském pohraničí v něčem odlišná.

Charakteristika respondentů: Celkem bylo osloveno 64 občanů následujícího složení:

Tabulka 15 a,b,c,d: Charakteristika respondentů dotazníkového šetření

Pohlaví	Počet	Podíl
Žena	31	48,4 %
Muž	33	51,6 %

Místo bydliště	Počet	Podíl
Zlínský kraj	32	50,0 %
Trenčínský kraj	27	42,2 %
Jiné	5	7,8 %

Věk	Počet	Podíl
do 25 let	36	56,3 %
25-50 let	21	32,8 %
51 a více let	7	10,9 %
Vzdálenost bydliště od hranic	Počet	Podíl
do 10 km	6	9,4 %
10-30 km	7	10,9 %
31-50 km	30	46,9 %
více než 50 km	21	32,8 %

Zdroj: dotazníkové šetření

Muži a ženy byli zastoupeni téměř rovnoměrně, převažovala mladší generace do 25 let, u kterých bohužel není taková možnost historického porovnání vztahů Čechů a

Slováků, ale zase u nich lze očekávat větší informovanost ohledně aktuálního dění v oblasti Evropské unie. Starších 25 let bylo 28 respondentů.

V 1. kapitole méj práce jsem použila definici českého pohraničí podle Igora Pleskota jako území v pásmu do 50 km od státní hranice s ohledem na jeho územní členění. Podle tohoto kritéria by v pohraničí žilo 67, 2 % dotazovaných osob. Zajímalo mě tedy, jak oni sami vnímají polohu svého bydliště a 56 osob (87,5 %) nepovažuje město či obec ve kterých bydlí za pohraničí. Na tuto otázku odpovědělo kladně pouze 7 osob (10,9 %). Vzhledem k poloze krajů v rámci obou republik se také nabízela otázka perifernosti území. Za periferii označilo svoje místo bydliště více osob – celkem 14 (21,9 %), což je ale pořád číslo překvapivě malé. Dalších 10 osob (15,6 %) nedokázalo na tuto otázku odpovědět a 40 osob (62,5 %) jednoznačně zamítlo, že by poloha jejich bydliště byla periferní. Tuto skutečnost si vysvětlují především dobrou propustností hranice, kdy není a v minulosti ani nebyl problém cestovat za hranici, na druhé straně je mírně zarážející vzhledem k poloze a dopravnímu spojení zvláště Zlínského kraje se zbytkem republiky i se Slovenskou republikou. Za hranici lidé podle průzkumu cestují často, ale na rozdíl od německého nebo rakouského pohraničí není jedním z hlavních důvodů cesta za prací. Pouze 21 osob (32, 8%) zná ve svém okolí člověka, který dojíždí za prací do sousední republiky. Tento pohyb za prací se uskutečňuje zejména ve směru ze Slovenska do České republiky. V opačném směru k tomuto jevu téměř nedochází. V této části česko-slovenské hranice patří mezi nejčastější důvody návštěvy za hranice turistika, návštěva příbuzných a známých, nákupy. Výhodou je neexistující jazyková bariéra.

Na otázku, zda se změnily vztahy Čechů a Slováků po rozdělení Československa odpovědělo kladně 34 respondentů, tedy více než polovina. Z nich 26 vnímá změnu jako negativní, pouze 9 lidí vidí současné vztahy obou národů jako jednoznačně lepší než před rokem 1993. Velká část respondentů, 46 osob (71,8 %), nedokázala říci, zda blízkost zahraničních sousedů v něčem ovlivňuje jejich život. 12 osob (18,8 %) dokázalo jednoznačně najít vlivy z druhé strany hranice, většinou byly pozitivní jako možnost studia na zahraniční škole, možnost nákupu za hranicemi ve větších městech, které jsou blíže, obchodní partnerství, nižší cena pohonných hmot na Slovensku. Slovenští respondenti zase shledávali přínos českých turistů, kteří to do jejich hor nemají daleko a často je navštěvují. Mezi odpověďmi, zvláště českých občanů, se našlo i pár negativních jevů. Dotazovaným se například nelíbilo, že Slováci zvyšují obsazenost našich škol, zejména vysokých a berou Čechům pracovní místa, což ovšem není jen problém pohraničí.

Poslední oblastí bylo dotazování ohledně přeshraniční spolupráce zemí. Projektů realizovaných díky přeshraniční spolupráci si v poslední době všimlo 25 respondentů (39,1 %) a to zejména v oblasti kultury, vzdělávání, cestovního ruchu a turistiky. S pojmem euroregion se někdy setkalo celkem 40 respondentů (62, 5 %), 12 respondentů (18, 8 %) údajně vědělo, jaký euroregion se v jejich kraji nachází a 8 osob (12, 5 %) jej dokázalo pojmenovat. Přeshraniční spolupráci hodnotili téměř všichni jako pozitivní jev pro obě země, pouze 4 respondenti řekli, že nemá žádný vliv, 2 shledali spolupráci výhodnou jen pro Českou republiku a 2 pouze pro Slovenskou republiku.

Závěr z prvního dotazování tedy je, že vztahy mezi Čechy a Slováky jsou podle respondentů velmi dobré, hranice mezi Zlínským a Trenčínským krajem je dobře propustná, lidé se necítí žít na periferii, přestože vzhledem k území obou republik se o geografickou periferii jedná a často cestují na druhou stranu hranice. Jejich informovanost o existenci přeshraniční spolupráce a o její institucionalizované podobě je velmi malá. Podle slov Dagmar Liškové si ale při současném personálním zastoupení Euroregion neklade za cíl, aby bylo povědomí o jeho existenci a činnosti mezi prostými občany co největší. Informováni mají být ti, kteří se přeshraniční spoluprací zabývají, od regionální až po evropskou úroveň. Nicméně mezi zasvěcenými občany jsou výsledky jeho práce hodnoceny jako jednoznačně pozitivní pro oba státy.

6.2 Starostové a primátoři

Druhou oslovenou skupinou byli starostové obcí a primátoři měst, které leží ve Zlínském nebo Trenčínském kraji a jsou tedy buď nepřímými, nebo potenciálními členy Euroregionu. Nepřímé členství je uskutečňováno prostřednictvím členství v mikroregionu, protože jak jsem již zmínila, členem ERBBK se nemůže stát samostatná obec. Pro oba kraje je charakteristická roztržitá sídelní struktura, hustá síť velkého počtu malých obcí. Samostatně by tyto obce neměly finanční ani lidské zdroje pro členství v euroregionu. Celkem jsem tedy pomocí emailové korespondence rozeslala dotazník do 305 obcí a měst na české straně a 138 obcí a měst na straně slovenské. Adresy jsem získala na oficiálních webových stránkách konkrétních měst a obcí. Ve slovenské části se vyskytl problém v podobě neexistujících adres, kterých byla téměř 1/5. Česká strana byla v tomto ohledu bez problému. Zjišťovala jsem, zda jsou dané obce a města členy Euroregionu, spokojenost starostů a primátorů s tímto členstvím, co jim přináší a spokojenost s činností Euroregionu.

Respektive zda by o toto členství stáli. Jaké jsou podle jejich názoru hlavní oblasti realizace projektů, jak vnímají vztah mezi Čechy a Slováky a zda existence Euroregionu přispívá ke zvyšování socioekonomické úrovně v obou krajích. Odpovědi jsou subjektivní, pracovala jsem se statisticky měkkými daty. Kvantifikace tohoto problému je podle mého názoru velmi nepřesná, ne-li dokonce nemožná. Spolupráce se uskutečňuje v oblastech jako například kultura, vzdělávání, životní prostředí, kde přínos nelze vyčíslit pouze čísly, zvýšením HDP, snížením počtu nezaměstnaných atd. V další oblasti – v cestovním ruchu zase nelze jednoduše porovnat počet turistů a délku jejich pobytu, kolik peněz zde utratí. Jak velké zásluhy má činnost Euroregionu na zvýšení investiční atraktivitě oblasti nebo na vyšší produkci sklářských výrobků? Přeshraniční spolupráce podporovaná činností Euroregionu je pouze jedním z mnoha činitelů, které tyto veličiny mohou ovlivňovat. Navíc efekty jsou dlouhodobé a výsledky se nemusejí dostavit neprodleně. Proto jsem se snažila zjistit pocity zainteresovaných lidí – starostů a primátorů (někteří z nich si na pomoc přizvali projektové manažery), jejich porovnání nákladů a přínosů existence ER BBK.

Na dotazník odpovědělo celkem 58 starostů a primátorů z české strany a 37 starostů a primátorů ze strany slovenské. 22 respondentů ze Zlínského kraje považuje území své obce/města za periferii, odpovědi neměly souvislost se vzdáleností od hranic, ale spíše s velikostí obce a její vzdáleností od regionálních center. Jako na periferii se cítí více na slovenské straně – 25 odpovědí, větší centra na české straně jsou pro ně často blíže než ta slovenská a využívají tak dobrou propustnost hranice pro realizaci nákupů a jiných volnočasových aktivit za hranicemi, v České republice.

Členem Euroregionu (prostřednictvím mikroregionu či sdružení obcí) bylo 18 respondentů z ČR a 18 ze SR. Všichni tohoto členství využívají, mají dobrou představu o fungování Euroregionu i přeshraniční spolupráci. Euroregion jim pomáhá vyhledávat vhodné partnery pro projekty, s žádostmi o finanční dotace. Na české straně jsem narazila na několik starostů, kteří se s pojmem euroregion ještě nikdy nesetkali. Někteří z nich si také mysleli, že neleží-li katastr jejich obce v těsné blízkosti hranic, přeshraniční spolupráce se jich netýká a nemohou se do ní zapojit. Odpověď starosty obce vzdálené od hranic 12 km vzdušnou čarou byla, že se o přeshraniční spolupráci nezajímá, protože se jejich obec nenachází na území vhodném pro tuto činnost. Členská základna Euroregionu je stabilní, obce se členy staly bez vlastního přičinění či iniciativy, ale se členstvím jsou spokojeni. Respondenti od členství očekávali především oživení narušených vztahů a spolupráce, zachování kulturního a přírodního dědictví, společné čerpání prostředků

z fondů EU, zlepšení společné propagace a marketingu, rozvoj infrastruktury, setkávání a předávání zkušeností. Výhodou této oblasti je společná historie, tradice a podobnost zemí, kdy si mohou vyměňovat zkušenosti i například v oblasti veřejné správy nebo gastronomie. Z 90 % dochází k naplňování těchto očekávání, 10 % respondentů si myslelo, že k tomuto naplňování bude docházet rychleji.

Zbývajícím oslovením starostové o členství příliš nestojí, jejich obec je podle jejich slov příliš malá, o přeshraniční spolupráci nemají zájem, myslí si, že obec nemá co nabídnout, nechtějí platit členské příspěvky nebo nemají uvolněné funkcionáře. Přesto někteří činnost Euroregionu sledují a poskytují mu potřebné podklady.

Žádnému z respondentů nezpůsobuje toto nepřímé členství problémy. Pouze jednomu českému starostovi se nelíbilo, že některé menší členské obce mikroregionů žádají o snížení členských příspěvků.

Na otázku, zda je pro přeshraniční spolupráci nutná tato instituce odpověděl záporně pouze jeden starosta z české a jeden starosta ze slovenské strany. Zbývajícím se shodli na důležitosti existence Euroregionu, ale téměř 1/3 z nich nedokázala pro svou odpověď uvést konkrétní důvod.

Hlavní přínosy existence ER BBK vidí oslovením starostové a primátoři v oživení přeshraniční spolupráce v širokém spektru činností, v monitorování problémů, ve sbližování dvou národů, v přístupu k informacím, ve vytváření podmínek pro vzájemné poznávání, v získávání nových partnerů pro realizaci projektů, v rozvoji příhraničních oblastí, ve zvýšení jejich propagace, ve vzájemných setkáváních a v tvorbě informací o již realizovaných projektech. Euroregion jim zprostředkovává nejkratší cestu kontaktu s druhou stranou, zastřešuje tuto spolupráci a je to ústředí, které je nápomocné v případě jakéhokoliv problému. ER BBK se snaží o komplexní rozvoj území, pokud by spolupráce ČR-SR byla organizována pouze pro vidinu získání peněz, bylo by to špatně.

Odpovědi na to, ve kterých oblastech spolupracují se svými zahraničními partnery, zněly zcela podle očekávání: kultura, partnerství škol, cestovní ruch a infrastruktura s ním spojená, sportovní akce, vzdělávání, soutěže, životní prostředí a rozvoj krajiny, využití biomasy, zemědělství, veřejná správa, komunální politika, návštěvy představitelů obce, hospodářsko-ekonomická oblast, budování naučných stezek, propagace regionu, tvorba společných webových stránek, propagačních materiálů, spolupráce hasičských sborů a záchranného systému.

Pro analýzu vztahů Čechů a Slováků v pohraničí jsem se starostů a primátorů ptala, zda jsou podle nich vztahy a návštěvy druhé strany hranice intenzivnější dnes nebo před

rokem 1993, kdy došlo k rozdělení republik. Jejich odpovědi se velmi shodovaly. Pouze 4 čeští starostové (6,9 %) a 1 slovenský starosta (2,7 %) si myslí, že dříve byly mezi oběma národy vztahy lepší, návštěvy za hranicemi častější a docházelo k větší výměně pracovních sil. Podle nich je nyní více možností, otevřené hranice, vzdálenost přestává být problémem, a tak lidé směřují také jiným směrem než pouze na Slovensko. Jako jedním z důvodů byla také uvedena nově vznikající jazyková bariéra u mládeže. Jedna odpověď zněla: „Vztahy jsou nyní méně intenzivní, ale více efektivní.“

Pro 6 českých starostů (10,3 %) a 5 slovenských starostů (13,5 %) je setkávání a spolupráce v současnosti srovnatelné se situací před rokem 1993.

Zbývající většina respondentů charakterizuje současné vztahy jako jednoznačně intenzivnější, v některých obcích byly hodnoceny dokonce slovem nadstandardní. Těsně po rozdělení republik podle některých odpovědí vztahy trochu ochladly, ale dnes jsou podle 83 % dotazovaných nejlepší, co kdy byly. Partnerství obou zemí dnes vidí jako rovnocenné, na bázi dobrovolnosti. Vztahy jsou vřelejší, čistší, politicky nezátížené. Každý národ má své vlastní problémy a nemůže se vymlouvat a dávat je za vinu druhému národu.

Mezi odpověďmi ze slovenské části se nenašla jediná výtku, kterou by starostové a primátoři měli vůči českým sousedům v pohraničí. Spíše naopak chválili českou pohostinnost, přátelskost, iniciativu a častou roli vedoucího partnera ve společných projektech. Většina českých respondentů také neshledala žádné negativní vlivy plynoucí z druhé strany hranice, ale 6 starostů shodně připsalo na vrub slovenským občanům množství se krádeže a vloupání do domů. Nespokojeni byli také s byrokratickým aparátem slovenské strany.

Názory na zvyšování socioekonomické úrovně Zlínského a Trenčínského kraje díky činnosti Euroregionu nebyly jednoznačné. 45 % odpovědí odmítalo jakýkoliv vliv euroregionu, ale ve všech případech to byli starostové obcí, či primátoři měst, které nejsou v přeshraniční spolupráci zapojeny. 10 % dotazovaných si myslí, že zatím k růstu úrovně přičiněním euroregionu nedochází. Jsou ale přesvědčení, že tomu tak bude v blízké budoucnosti. A zbývajících 45% respondentů spatřuje pozitivní vliv Euroregionu na zvyšování socioekonomické úrovně jejich kraje. A to tvorbou operačního plánu, který umožňuje implementovat projekty v široké škále, bez vázanosti na úzký okruh problematiky. Obce a města tak mohou vytvořit projekt v oblasti, která je nejvíc trápí či zajímá a nepřímou je nutí ke spolupráci s jinou obcí/městem společnou realizací projektu. Projekty jsou díky tomu zaměřeny i na aktivity, které se v rámci přeshraniční spolupráce neuskutečňují tak běžně a samozřejmě. Obce/města díky tomu dělají něco navíc, co by je

mnohdy ani nenapadlo nebo by na to neměly čas a prostředky. Euroregion také dbá o všestranný rozvoj oblasti, zvyšuje její propagaci, atraktivitu a dopravní dostupnost.

Podle obdržených odpovědí jsem nabyla dojmu, že ze slovenské strany je o spolupráci větší zájem. Slováci mají také lepší vztah a představy o českých sousedech. V posuzování důležitosti přeshraniční spolupráce a Euroregionu jsou na tom obě strany přibližně stejně a téměř polovina z dotazovaných spatřuje jednoznačné přispění ER BBK k socioekonomickému rozvoji krajů.

Konkrétní zaslané otázky jsou uvedeny v příloze 7.

6.3 Představitelé Euroregionu

Z představitelů Euroregionu se mi podařilo zkontaktovat se s místopředsedou ER BBK Mgr. Tomášem Úlehlou z české strany a s místopředsedkyní Regionu Biele Karpaty ze slovenské strany. Jejich odpovědi poskytují ze všech dotazovaných na danou problematiku nejodbornější pohled.

Oba představitelé hodnotí organizační strukturu přeshraniční spolupráce na česko-slovenské hranici jako relativně funkční a pružnou, vyvíjející se v čase a prostoru podle potřeby a ochoty regionálních odborníků spolupracovat. Podle pana Úlehlly je ovšem limitovaná přebujelou administrativou a omezenými finančními prostředky na spolufinancování projektů. Shodnou se také v otázce důvodu vzniku Euroregionu. Jako nejzásadnější považují historické vazby a přirozený vývoj, ale nepopírají také vliv euroregionální politiky zemí EU.

Největší význam ER BBK spatřují v posilování sounáležitosti a v obhajování společných zájmů českých a slovenských obyvatel obou regionů. Euroregion pomáhá nastartovat procesy partnerství a projekty, které mohou následně pokračovat bez jeho pomoci. Důležitá je také systematická přeshraniční práce v podobě vhodného nastavení priorit a opatření programu.

Největším rozdílem mezi českou a slovenskou stranou je pro Mgr. Tomáše Úlehlou zákonná úprava euroregionální činnosti na Slovensku, což garantuje lepší podmínky pro tyto aktivity. Na druhé straně hodnotí přístup českých projektových partnerů jako mnohem pružnější. Oba tyto aspekty by bylo možno využít pro zefektivnění spolupráce. Dagmar Lišková uvedla rozdílnou kvalitativní i finanční pozornost v oblasti životního prostředí, která je vyšší na české straně.

Pro kulturní a vzdělávací aktivity není podle slov Dagmar Liškové nezbytná podpora Euroregionu, věnují se jim po desetiletí přímo specializované organizace, maximálně je potřeba jim poskytnout servisní pomoc při projektech. Euroregion se především zaměřuje na nosné dlouhodobé programy jako servisní činnost pro území, rozvoj turismu, rozvoj venkovských oblastí, ochrana životního prostředí a Vitrum pro futurum – ER BBK, euroregion skla.

Projekt, kterého si v poslední době cení Mgr. Tomáš Úlehla nejvíce je nazván „Opera? Jo! Opera!“ a přináší nové možnosti prezentace a propagace vážné hudby mezi mládeží. Paní Dagmar Lišková by zase vyzdvihla v mé práci již několikrát zmiňovaný dlouhodobý sklářský program „*Vitrum pro Futurum*“.

Největší slabinu této spolupráce vidí oba dotazovaní úplně stejně, jsou jí finanční zdroje, jednak na předfinancování projektu, což by měl garantovat stát, respektive jím pověřený subjekt. A také finanční zdroje na servis, aby bylo pro tuto oblast možno udržet profesionální servisní a projektové manažery. Nejdříve byl nedostatek pracovníků v české části v Regionu Bílé Karpaty, nyní se situace obrátila a nedostatek je na slovenské straně ER BBK.

Na hodnocení vlivu ER BBK na zvyšování socioekonomické úrovně na obou stranách hranice je podle Mgr. Tomáše Úlehly příliš brzy, ale lokální přínos sleduje v podobě nově vytvořených pracovních míst a v podpoře malého a středního podnikání v oblasti služeb. Dagmar Lišková zvyšování socioekonomické úrovně vidí v počtu vytvořených partnerství, realizované spolupráci a implementovaných projektech a uvádí počet 51 realizovaných projektů. Slovenská část se věnuje především získávání zdrojů a realizaci projektů pro nosné programy rozvoje území, česká část ER BBK řídí pro celou česko-slovenskou hranici nejdříve malé projekty Lidé-Lidem PHARE CBC, v letech 2004-2008 Fond mikroprojektů INTERREG IIIA ČR-SR a od roku 2007 je správcem Fondu mikroprojektů v rámci OP ČR-SR 2007-2013.

Cíle euroregionu do budoucna spočívají v pokračování ve vyprofilovaných programech a v posilování významu a smyslu euroregionální politiky v povědomí potencionálních žadatelů.

6.4 Hodnocení činnosti a budoucnost této spolupráce

Euroregion se snaží vytyčovat a plnit cíle, které sledují komplexní rozvoj území, nezaměřuje se pouze na podporu kulturních, sportovních a vzdělávacích akcí, ke kterým mezi Čechy a Slováky dochází často nenuceně a spontánně. Potřebné jsou dlouhodobé,

promyšlené projekty, nalézání nových společných témat. Díky historické, kulturní i jazykové podobnosti je takovýchto témat více než v ostatních pohraničích. Určeny jsou k tomu pracovní skupiny, které analyzují problémy a určují směr dalšího vývoje. U kulatých stolů dochází ke konfrontaci názorů s odborníky z praxe, s vládními představiteli. Euroregion je v porovnání s ostatními českými euroregiony stále velmi dobře nadstátně integrován, i když dnes má již česká i slovenská část svůj vlastní sekretariát. Instrukce euroregionu svou činností jednoznačně určuje směr vývoje přeshraniční spolupráce, dobře zná aktéry vyskytující se v území a jejich problémy. Přímo se podílí na projektech nebo alespoň vytváří živnou půdu a impulsy pro další projekty. Snaží se své vytyčené cíle důsledně naplňovat. Euroregion vyvíjí aktivitu v mnoha oblastech – v kultuře, sportu, cestovním ruchu, životním prostředí, rozvoji lidských zdrojů, samosprávě, školství, ale i v hospodářské spolupráci, ve vědě a výzkumu. V porovnání s euroregiony Pomoraví a Beskydy, které se nacházejí také při slovenských hranicích, jsou tyto aktivity mnohem různorodější, čemuž bezesporu napomáhá zmíněná integrita euroregionu. Pro administraci Fondu mikroprojektů není nezbytně nutný samotný Euroregion, jedná se o úřednickou práci, a proto jsou z důvodu personálního vytížení a prioritního zaměření na stanovování směru vývoje přeshraniční spolupráce pro tuto činnost nájímány služby Regionální rozvojové agentury Východní Moravy.

Hlavní omezení činnosti euroregionu se jeví v podobě nedostatečné, téměř nulové státní podpory, z materiálního i právního hlediska. Vždyť ještě nedávno neměly euroregiony jako nadnárodní organizace podle českého právního řádu svou právní subjektivitu a nemohly si tedy ani například vytvořit společný účet.

Problémem nejen tohoto Euroregionu jsou nízké rozpočty a s tím související komplikace s předfinancováním projektů. Pro českou část Euroregionu je z tohoto pohledu velmi důležité krajské město Zlín, který je klíčovým partnerem Regionu Bílé Karpaty, poskytuje mu půjčky, často nevratné na provoz Regionu i předfinancování projektů. Finanční podpora ze strany krajů je prozatím velmi malá. Členství Zlínského i Trenčínského kraje v Euroregionu je nyní v jednání. Fungování pracovních skupin a kulatých stolů je možné především díky finančním příspěvkům ze slovenského rozpočtu prostřednictvím Systému podpory regionálních aktivit (SPERA).

Euroregion má samozřejmě prostor pro svůj další vývoj a nalézání společných témat, na které je potřeba soustředit pozornost. Ale hlavním problémem tohoto Euroregionu nejsou interního charakteru, jako jeho nedostatečná činnost, či zaměření na úzké spektrum problémů. Euroregion je dobře integrován, vzájemnou spoluprací aktérů z obou stran

hranice se daří identifikovat různorodé problémové oblasti a vytvářet kvalitní podmínky pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Bariéry jsou spíše externí povahy, nedostatečná materiální, legislativní podpora a náročná administrativa.

Závěr

Historicky nejmladší euroregiony na území České republiky se nacházejí u česko-slovenské hranice. Zde existují 3 euroregiony, z nichž jednoznačně nejaktivnější, nejsilnější a nejlépe fungující je Euroregion Bílé-Biele Karpaty. Právě na česko-slovenské pohraničí a především tento Euroregion jsem zaměřila svoji diplomovou práci, jejímž hlavním cílem bylo na základě studia faktů, ale i subjektivních pocitů lidí potvrdit či vyvrátit dvě v úvodu definované hypotézy.

První hypotéza předpokládala historické kořeny této spolupráce, její spontánní vznik a široké spektrum společně realizovaných projektů.

Druhá hypotéza přiznávala činnosti Euroregionu podíl na zvyšování socioekonomické úrovně krajů na obou stranách hranice.

V porovnání s ostatními hranicemi je na tu česko-slovenskou v současném programovacím období vyčleněno nejméně finančních prostředků z fondů Evropské unie. Euroregion je specifický tím, že jeho přímým členem není žádná samostatná obec. Města a obce za účelem členství zakládají sdružení a stávají se členy mikroregionů. Velkou pozitivní odlišností Euroregionu je různorodost členské základny. Vedle organizací veřejné správy sdružuje i zástupce podnikatelských subjektů, neziskových organizací a školských zařízení.

Již na základě prostudování historie česko-slovenského pohraničí v této práci je možno souhlasit s hypotézou první, že Euroregion Bílé-Biele Karpaty vznikl na základě přirozeného vývoje a potřeby. Spolupráce mezi Čechy a Slováky má dlouhé kořeny, nejstarší zmínky pocházejí z 10. století. Krátká existence tohoto Euroregionu jako instituce je nahrazena dlouhodobými vztahy mezi územími, obyvateli a vysokou mírou jejich identifikace s tímto územím. Také šíře řešených problémů nasvědčuje tomu, že spolupráce je nenucená a spontánní. Podle rozboru obsahu Společného programového dokumentu a již realizovaných projektů vyvíjí Euroregion velmi různorodou aktivitu-v oblasti kultury, tradičních řemesel, sportu, cestovního ruchu, životního prostředí, rozvoje lidských zdrojů, samosprávě, ale i v hospodářské spolupráci, spojuje vzdělávání, vědu a výzkumu. Finanční prostředky poskytované z fondů EU jsou pro tento Euroregion a jeho projekty podstatné, ale neslouží v tomto Euroregionu jako hlavní a jediný spouštěcí mechanismus pro nové projekty. Společné kořeny a historie se podílejí i na vysoké integritě území, která také

pozitivně přispívá k šíři řešených problémů. Tato zjištěná skutečnost je verifikována odpověďmi starostů, primátorů a představitelů Euroregionu na otázky ohledně zaměření česko-slovenských přeshraničních projektů. Kulturním, vzdělávacím, sportovním projektům se ze svojí iniciativy věnují specializované instituce, tyto oblasti není třeba speciálně podporovat, aktivity Euroregionu jsou důležité pro hledání nových potřebných oblastí, nových partnerství a pro vytvoření určitého směru a řádu této spolupráce.

Díky dobré propustnosti hranic, neexistující jazykové bariéry, podobným zvykům a tradicím se také většina oslovených obyvatel Euroregionu necítí žít na periferii, přestože geografická poloha a velmi špatné dopravní spojení především české části se zbytkem republiky tomu nahrávají. Spolupráce a intenzita vztahů se dle mého šetření po rozpadu Československa téměř nezměnila, zmiňován byl pouze krátkodobý pokles v polovině 90. let minulého století. Nyní je spolupráce hodnocena jako stejně intenzivní, v mnohých případech dokonce jako častější a kvalitnější, vztahy jsou čistší a upřímnější nežli dříve, nezatížené vzájemným svalováním viny na zahraniční sousedy. První hypotéza byla tedy pomocí na sobě nezávislých vědeckých i nevědeckých metod prokázána. Ke spolupráci dochází samovolně na základě historických vazeb, společných vztahů a tradic. Jsem si jistá, že by tomu tak bylo bez jakékoliv finanční pomoci. Euroregion a finanční podpora však pomáhá rozšiřovat tuto spolupráci do méně obvyklých sfér jako je například životní prostředí nebo hospodářská spolupráce

Na základě socioekonomické analýzy krajů byla nalezena celá řada shodných znaků a problémů. Ekonomické charakteristiky krajů a postavení v rámci republik jsou v mnoha ohledech srovnatelné, velkým nedostatkem obou částí je nedostatečné využití turistického potenciálu a existuje řada dalších oblastí s vhodnými podmínkami ke spolupráci. Sféry, ve kterých mají zahraniční sousedé náskok, jsou zase ideální pro předávání zkušeností, jako například malé a střední podnikání, které je rozvinutější na české straně nebo využívání alternativních zdrojů energie, které je naopak běžnější na straně slovenské. Vyvrátit či potvrdit moji hypotézu o zvyšující se socioekonomické úrovni krajů díky činnosti Euroregionu je podle této analýzy ale nemožné. Statistiky dokazují, že např. HDP/obyv., příjmy z cestovního ruchu během posledních let v krajích rostou, míra nezaměstnanosti klesá, ale stanovení, zda k těmto jevům přispívá činnost Euroregionu a v jaké míře není, vzhledem k velkému množství faktorů, ale i ovlivněním dat celosvětovou ekonomickou krizí posledních let, v možnostech této práce. Závěry proto vyvozují ze statisticky měkkých dat. Podle subjektivních názorů občanů obou krajů ke zvyšování socioekonomické úrovně krajů díky přeshraniční spolupráci jednoznačně dochází. Vnímají

to ve zlepšování životního prostředí, životní úrovně, infrastruktury. Starostové a představitelé Euroregionu, kteří jsou o dané problematice zajisté informováni lépe a detailněji, jsou v tomto soudu zdrženlivější. Růst socioekonomické úrovně přitom vidí jako nejdůležitější důvod existence Euroregionu. Menší lokální přínosy v podobě vzniku nových pracovních míst a podpory podnikání připouštějí někteří již nyní. Na hodnocení významnějších dopadů a efektů je ale zatím příliš brzy, jsou očekávány v delším časovém horizontu. Tato hypotéza tedy nebyla jednoznačně potvrzena. Nutnost fungování Euroregionu však vnímají všichni oslovení starostové a primátoři jako nezbytnou. Je důležité určovat směr a ucelenou, dlouhodobou koncepci vývoje pohraničí a posilovat v povědomí potencionálních žadatelů o dotace význam a smysl euroregionální politiky.

Při hodnocení činnosti Euroregionu je třeba vzít v úvahu jisté bariéry, z nichž největší je nedostatečná státní podpora z materiálního i legislativního hlediska a přebujelá administrativa. Zmiňovaný zdlouhavý a administrativně náročný proces získání finanční dotace je zvláště pro menší obce velkou brzdou pro realizaci přeshraniční spolupráce. Tyto obce nemají dostatek financí pro vytvoření projektu, ani pro jeho předfinancování, které je nezbytné, jelikož prostředky z fondů EU přicházejí až zpětně po realizaci projektu. Zjednodušení celého procesu získání dotace a garance předfinancování státním či státem pověřeným subjektem skýtají možnosti pro další rozvoj činnosti Euroregionu a tím i přeshraniční spolupráce.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Literatura

- DOČKAL, Vít a kol. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích ČR: růžový obláček a hrana reality*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN: 80-210-3751-2.
- JEŘÁBEK, Milan a kol. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*. 1. vydání. Praha: Academia, 2004. ISBN: 80-200-1051-3.
- KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava a kol. *ÚVOD do regionálních a správních věd Vybrané kapitoly*. 1. vydání. CODEX Bohemia 1996. ISBN 80-85963-18-3
- MICHL, Petr. *Diplomová práce Česko-slovenské euroregiony jako platforma přeshraniční spolupráce*. Brno, 2009
- WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. 1. Vydání. Praha. Vysoká škola ekonomická, Nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7
- WOKOUN, René. *Strukturální fondy a obce I*. 1. vydání. Praha. Aspi 2006. ISBN 80-7357-138-2
- ZICH, František. *Přeshraniční vlivy působící na místní společenství pohraničí České republiky I.: Výsledky expertního dotazování*. Ústí nad Labem. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-722-2.
- ZICH, František. *Přeshraniční vlivy působící na místní společenství pohraničí České republiky II.: Sborník podkladových studií*. Ústí nad Labem. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-721-4
- ZICH, František. *Přeshraniční vlivy v českém pohraničí (Přeshraniční spolupráce v pohraničí jako evropeizace zdola?)*. Ústí nad Labem. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2007. ISBN 978-80-7044-931-8
- *Krajská města Euroregionu Bílé – Biele Karpaty*. ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Zlín. ČSÚ Zlín, 2007. ISBN 978-80-250-1508-7
- *Okresní města Zlínského kraje*. ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Zlín. ČSÚ Zlín, 2007. ISBN 978-80-250-1506-3
- *Statistická ročenka EUROREGIONU B-BK (Zlínský a Trenčínský kraj) 2001-2003*. Vydává Region Bílé Karpaty, zakládající člen Euroregionu Bílé-Biele Karpaty ve

spolupráci s ČSÚ, Krajskou reprezentací Zlín a ŠÚ SK, Krajskou správou v Trenčíně

Nařízení a dokumenty

- *Abeceda fondů Evropské unie 2007 - 2013*
- *Budúcnosť cezhraničnej spolupráce a regionálneho rozvoja v území Euroregionu Bílé-Biele Karpaty. Zborník referátov z III. konferencie Euroregionu Bílé-Biele Karpaty*
- *Cíl 3 Evropská územní spolupráce. Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika - Slovenská republika, stručný průvodce*
- *Fond mikroprojektů. Příklady realizovaných projektů*
- *Iniciativa Společenství INTERREG IIIA. Rekapitulace Iniciativy Společenství INTERREG IIIA v České republice v letech 2004 -2006*
- *Národní rozvojový plán 2007 – 2013*
- *Národní strategický referenční rámec*
- *Nařízení (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních a strukturálních fondech*
- *Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999*
- *Operační program Technická pomoc.*
- *Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika - Slovenská republika 2007 – 2013*
- *Příručka pro žadatele OPPS ČR – SR 2007 - 2013*
- *Společný programový dokument Euroregionu Bílé-Biele Karpaty o přeshraniční spolupráci a roky 2007 - 2013*
- *Zakladatelská smlouva ER BBK*
- *Zákon č. 129/2000 Sb, o krajích (krajské zřízení)*

Internetové zdroje

- Český statistický úřad. *Euroregiony*. Citace 19. 4. 2010. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/xb/edicniplan.nsf/t/ED00489E32/\\$File/6207p072.pdf](http://www.czso.cz/xb/edicniplan.nsf/t/ED00489E32/$File/6207p072.pdf)

- Český statistický úřad. *Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii*. Citace 13. 4. 2010. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/B3003590F9/\\$File/4211rr03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/B3003590F9/$File/4211rr03.pdf)
- DOČKAL, Vít. *Ústřední pojmy regionální politiky EU*. Citace 2. 4. 2010. Dostupné na WWW: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>
- HÁJEK, Oldřich. *Česko-slovenská hranice – nutná zbytečnost*. Citace 13. 4. 2010. Dostupné na WWW: http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=754
- Oficiální stránky Českého statistického úřadu. Dostupné na WWW: www.czso.cz
- Oficiální stránky Euroregionu Bílé-Biele Karpaty. Dostupné na WWW: www.erbbk.sk
- Oficiální stránky Evropské komise. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu>
- Oficiální stránky Fondů Evropské unie. Dostupné na WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/>
- Oficiální stránky Regionu Bílé Karpaty. Dostupné na WWW: www.regionbilekarpaty.cz
- Oficiální stránky Slovenského statistického úřadu. Dostupné na WWW: <http://portal.statistics.sk>

Seznam tabulek, schémat, grafů a obrázků

- Tabulka č. 1: Vývoj iniciativy INTERREG
- Tabulka č. 2: Změny cílů a zdrojů financování
- Tabulka č. 3: Euroregiony na území ČR
- Tabulka č. 4: Jednotlivé operační programy Cíle 3
- Tabulka č. 5: Alokace ERDF v operačních programech pro období 2007 – 2013
- Tabulka č. 6: Alokace prostředků ERDF na jednotlivé oblasti podpory
- Tabulka č. 7: Rozdělení finančních prostředků z ERDF na jednotlivé roky programového období 2007 – 2013 pro OP SR - ČR
- Tabulka č. 8: Údaje o Euroregionu
- Tabulka č. 9: Vývoj HDP Zlínského kraje
- Tabulka č. 10: Vývoj HDP Trenčínský kraj
- Tabulka č. 11: Vývoj nezaměstnanosti v Trenčínském kraji
- Tabulka č. 12: Srovnání české a slovenské části Euroregionu

- Tabulka č. 13: Předpokládané finanční prostředky pro roky 2007 – 2013 pro území ER BBK, vM€
- Tabulka č. 14: SWOT analýza území ERBBK
- Tabulka 15 a, b, c, d: Charakteristika respondentů dotazníkového šetření
- Schéma č. 1: Vývoj iniciativy INTERREG
- Schéma č. 2: Financování politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU
- Schéma č. 3: Proces získání dotace
- Schéma č. 4: Orgány Euroregionu Bílé-Biele Karpaty
- Graf č. 1: Podíl finančních prostředků pro jednotlivé cíle v PO 2007-2013
- Graf č. 2: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Zlínském kraji
- Obrázek č. 1: Okresy ČR a jejich perifernost
- Obrázek č. 2: Euroregiony v ČR
- Obrázek č. 3: Oprávněné území pro česko-slovenskou přeshraniční spolupráci
- Obrázek č. 4: Euroregion Pomoraví na českém území
- Obrázek č. 5: Euroregion BBK na českém území
- Obrázek č. 6: Euroregion Beskydy na českém území

Přílohy

- Příloha 1: Okresy české části euroregionu Pomoraví s počty členských obcí a měst
- Příloha 2: Okresy české části euroregionu Bílé Karpaty s počty členských obcí a měst
- Příloha 3: Okresy české části euroregionu Beskydy s počty členských obcí a měst
- Příloha 4: Seznam členů Euroregionu Bílé-Biele Karpaty
- Příloha 5: Prioritní oblasti a opatření ERBBK
- Příloha 6: Průměrný roční směnný kurz

Příloha 1: Okresy české části euroregionu Pomoraví s počty členských obcí a měst

	POMORAVÍ	okres:						
		Blansko	Bromo-venkov	Břeclav	Brno	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Počet obcí	74	14	16	17	1	17	4	5
Podíl z celkového počtu obcí v okrese [%]	x	10,77	11,68	24,64	100,00	20,99	4,94	3,38
Počet měst	28	5	5	6	1	7	1	3
Počet katastrů	197	54	27	24	48	24	4	16
Počet částí obce	204	52	27	23	58	23	4	17
Katastrální plocha [km ²] ¹	1 726,56	222,95	201,28	466,64	230,33	390,14	38,98	176,24
Podíl z celk. výměry okresu [%] ¹	x	23,66	18,16	39,76	100,00	35,91	4,39	10,77

zdroj: Český statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005,

<http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1372-05>, staženo 19. 4. 2010

Příloha 2: Okresy české části euroregionu Bílé Karpaty s počty členských obcí a měst

	BÍLÉ KARPATY	okres:				
		Hodonín	Kroměříž	Uherské Hradiště	Vsetín	Zlín
Počet obcí	176	10	11	35	54	66
Podíl z celkového počtu obcí v okrese [%]	x	12,35	13,75	44,87	91,53	75,86
Počet měst	21	0	1	6	5	9
Počet katastrů	261	10	13	52	85	101
Počet částí obce	259	11	13	52	81	102
Katastrální plocha [km ²] ¹	2 640,60	149,49	92,44	472,80	1 074,45	851,42
Podíl z celk. výměry okresu [%] ¹	x	13,76	11,57	47,69	94,01	82,65

zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B002835B4/\\$File/13720512.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B002835B4/$File/13720512.pdf) Český

statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005, staženo 19. 4. 2010

Příloha 3: Okresy české části euroregionu Beskydy s počty členských obcí a měst

	BESKYDY	okres:		
		Frydek - Místek	Karviná	Nový Jičín
Počet obcí	63	60	2	1
Podíl z celkového počtu obcí v okrese [%]	x	77,92	12,50	1,75
Počet měst	5	5	0	0
Počet katastrů	90	85	4	1
Počet částí obce	85	80	4	1
Katastrální plocha [km ²] ¹	971,65	928,79	37,34	5,52
Podíl z celk. výměry okresu [%] ¹	x	72,98	10,75	0,60

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00282CD1/\\$File/13720511.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/7B00282CD1/$File/13720511.pdf), Český

statistický úřad, Euroregiony v České republice, 2005, staženo 19. 4. 2010

Příloha 4: Seznam členů Euroregionu Bílé-Bíle Karpaty

Česká republika – členové sdružení Region Bílé Karpaty:

- GISarch studio, s. r. o., Luhačovice
- Sdružení měst a obcí Východní Moravy, Zlín
- Mikroregion Jižní Valašsko, Štítná nad Vláří
- Mikroregion Vsetínsko, Vsetín
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín
- Morespol, s. r. o., Slavičín
- Mikroregion Valašskomeziříčsko-kelečsko, Kelč
- Regionální rozvojová agentura Bílé Karpaty - Moravské Kopanice, Uherský Brod
- Sdružení Uherskobrodská, Uherský Brod
- Region Slovácko, Uherské Hradiště
- Mikroregion Vizovicko, Vizovice
- Mikroregion Horňácko, Velká nad Veličkou
- Mikroregion Rožnovsko, Rožnov pod Radhoštěm
- Mikroregion Luhačovské Zálesí, Luhačovice
- Statutární město Zlín, Zlín
- Střední uměleckoprůmyslová škola sklářská a SOU sklářské, Valašské Meziříčí
- Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín

Slovenská republika – členové sdružení Región Biele Karpaty:

- Akadémia vzdelávania, Považská Bystrica
- Energyr, spol. s r.o., Nové Mesto nad Váhom
- LEVAGRI & CO., a. s., Trenčín
- Matúšovo kráľovstvo – občianske združenie, Podolie
- Mesto Trenčín
- Mikroregión MACHNÁČ, Motešice
- Občianske združenie SPOD SKÁL, Mikušovce
- Penzióny Pod Bradlom, občianske združenie, Košariská
- Regionálna lekárska komora, Trenčín
- Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora, Trenčín
- Regionálne združenie miest a obcí stredného Považia, Trenčín
- Regionálne združenie Mikroregión Strážovské vrchy, Domaniža

- Regionálne združenie Mikroregión Vlára, Váh
- Slovenská obchodná a priemyselná komora, Trenčianska RK
- Spoločnosť pre trvalo udržateľný život, odbočka Biele Karpaty, Trenčín
- Stoneco, s. r. o., Prievidza
- Stredná odborná škola sklárská, Lednické Rovne
- Subregión Pod Bradlom
- Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
- Združenie miest a obcí Hornej Nitry, Prievidza
- Zdrženie obcí Mikroregión Machnáč - Inovec
- Združenie pre rozvoj regiónu Horná Nitra, Rozvojová regionálna agentúra, Prievidza
- Zväz sklárskeho priemyslu SR

Zdroj: www.erbbk.sk, staženo 6. 6. 2010

Příloha 5: Prioritní oblasti a opatření ERBBK

- Priorita 1: Rozvoj lidského potenciálu a podnikání
- Opatření č. 1.1: Zdravotní péče
- Úkolem regionů v rámci tohoto opatření je například pořádání výchovných a vzdělávacích akcí, spolupráce při prevenci nemocí a boji proti civilizačním chorobám, rozvoj a společné využití lázeňských zařízení, pomoc a výměna informací při epidemiích, oboustranné poskytování zdravotního ošetření.
- Opatření č. 1.2: Sociální péče
- Regiony se mají společnými silami pokusit najít řešení problému stárnutí obyvatelstva na obou stranách hranice, realizovat sociální programy a prevenci protispolečenských jevů.
- Opatření č. 1.3: Vzájemná informovanost a pomoc při mimořádných událostech
- Samozřejmostí je poskytnutí mezistátní pomoci při mimořádných událostech jako např. povodně, požáry a také výměna informací a zkušeností při zavádění inovací.
- Opatření č. 1.4: Školství a vzdělávání
- Snahou je přibližovat vzdělávací programy a přizpůsobovat je konkrétním potřebám obou regionů. Podporována je spolupráce škol na všech úrovních. Pozornost je soustředěna především na jazykové vzdělávání dětí v mateřských a

základních školách, profesní vzdělávání a vzdělávání v oblasti informačních technologií.

- Opatření č. 1.5: Věda a výzkum
- Oba regiony se potýkají s problémem „odlivu mozků“, ať již do zahraničí nebo do ostatních krajů republik. Úkolem je tedy udržet stávající a přilákat nové vědecké a pedagogické pracovníky do regionů, navzájem si vyměňovat poznatky a zkušenosti, pořádat vědecké konference a vytvářet společné vědecko-výzkumné programy, zejména pro malé a střední podniky, kterých je v obou krajích nedostatek.
- Opatření č. 1.6: Politika zaměstnanosti
- Cíl tohoto opatření je jasný – zvýšit zaměstnanost v Euroregionu. Dosaženo toho má být prostřednictvím spolupráce úřadů práce, zakládáním společných pracovních agentur, podporou poradenských programů pro uplatnění, vzdělávacími a motivačními programy. Organizovány mají být programy pro podporu soukromého podnikání. Snahou je rozvíjet pracovní příležitosti v pohraničí, zlepšovat podmínky pro samozaměstnávání a rozšiřovat informace o možnostech získávání podpory ze státních a evropských zdrojů. Významnou úlohu v této oblasti mají starostové obcí, kteří působí jako organizátoři života v obcích.
- Opatření č. 1.7 Kultura
- Česká i slovenská oblast jsou velmi bohaté na lidové zvyky, tradice, řemesla. Snahou je jejich uchování a zároveň rozvoj nových kulturních aktivit. Podpora kultury a obnova kulturních památek úzce souvisí s rozvojem turistického ruchu. Důležitým bodem opatření je také obnova identity venkova.
- Priorita 2: Rozvoj infrastruktury životního prostředí
- Opatření č. 2.1: Odpady
- Podpora recyklace odpadů, sběrných dvorů a druhotného zpracování surovin. Hlavním mezinárodním prvkem v oblasti odpadů je výměna zkušeností, společná databáze a péče o území.
- Opatření č. 2.2: Ochrana ovzduší
- Snaha o větší využívání alternativních zdrojů energie, oba kraje mají v této oblasti velké mezery. Monitorování znečišťujících látek, emisí a imisí.
- Opatření č. 2.3: Voda

- Projekty na podporu ochrany zdrojů pitné vody, zlepšování kvality vody a její monitorování.
- Opatření č. 2.4: Lesy a půda
- Výměna zkušeností v oblasti ekologického zemědělství, nových forem využívání zemědělské půdy a řešení problému vodní a větrné eroze půdy. Zachování a ochrana lesních porostů.
- Opatření č. 2.5: Environmentální výchova
- Cílem je vzdělávání a výchova v této oblasti. A to jednak široké veřejnosti pomocí sítě poradenských center v oblasti ekologie, ale i pedagogů, členů samospráv a studentů ve speciálních terénních ekocentrech. Zamýšleno je zavedení předmětu environmentální výchova na základních a středních školách.
- Opatření č. 2.6: Ochrana přírody, krajiny a životního prostředí
- V rámci tohoto opatření budou vytvářeny dokumenty územního plánování se zaměřením na ochranu přírody a krajiny, se zohledněním přeshraničního propojení. Bude prováděn přírodovědný výzkum a budována infrastruktura ochrany přírody (naučné stezky, informační centra). Lesnictví a zemědělství jsou žádoucí formy hospodaření, protože nenarušují tradiční přírodní a krajinné struktury.
- V projektech týkající se životního prostředí se obvykle angažují neziskové organizace, většina aktivity vychází ze slovenské strany.
- Priorita 3: Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu
- Opatření č. 3.1: Tvorba programů cestovního ruchu
- Zvyšování standardů a rozvoj turistické infrastruktury, výstavba nových a využití existujících kulturních, turistických, sportovních a vzdělávacích zařízení pro rozvoj cestovního ruchu, spolupráce při tvorbě programů. Snaha o vytvoření komplexní infrastruktury, marketingu a produktů cestovního ruchu. Povedeným příkladem je například nápad Valašského království. Těžba z regionálních kulturních i přírodních podmínek, tradicí a památek, tradičních řemesel.
- Opatření č. 3.2: Informační systém ER BBK
- Propojení a koordinace informačního systému, vzájemné využívání databází informačních center. Společné webové stránky Euroregionu, jejich aktualizace, vydávání propagačních a informačních materiálů o Euroregionu, prezentace na výstavách a veletrzích.
- Opatření č. 3.3: Dobudování drobné infrastruktury cyklotras

- Využívání, rozšiřování a doznačování existujících cyklotras a turistických tras, které spojují oba regiony. Snaha o vytvoření systému financování jejich výstavby a údržby. Jejich propagace a tvorba cykloturistických produktů. Práce na Národním rozvojovém plánu cyklistiky ČR.
- Opatření č. 3.4: Vytváření lokálních sítí rozvoje místního cestovního ruchu
- Technická infrastruktura cestovního ruchu je v obou regionech zastaralá, proto je třeba zaměřit se na její opravu a údržbu, zlepšení celkového vzhledu kulturních objektů a veřejných míst. Nezbytné je vzdělávání a informování představitelů samosprávy o možnostech rozvoje turistiky, zejména ve venkovských oblastech.
- Opatření č. 3.5: Zřízení turistických a sezónních přechodů v rámci ER BBK
- Toto opatření má za úkol dva konkrétní cíle – vytvořit turistický přechod Nový Hrozenkov – Kohútka – Lysá pod Makytou a sezónní turistický přechod v Javornících, v okrese Povážská Bystrica.

Zdroj: Společný programový dokument ER BBK

Příloha 6: Průměrný roční směnný kurz

	EUR/Kč	EUR/SK	SK/Kč
1995	34,5434	38,5177	1,1151
1996	34,5174	38,6589	1,111
1997	35,8508	38,2433	1,0667
1998	36,5544	39,1388	1,0707
1999	36,796	44,1553	1,2
2000	35,6135	42,5807	1,1956
2001	34,1897	43,4143	1,2698
2002	30,8805	42,679	1,382
2003	31,7638	41,4973	1,3064
2004	32,122	40,214	1,2519
2005	29,9579	38,7398	1,2931
2006	28,4158	37,3941	1,316
2007	27,8285	33,9285	1,2192
2008	25,0108	31,4319	1,2567

Zdroj: Výpočet dle dat z http://ec.europa.eu/budget/infoeuro/index.cfm?fuseaction=currency_historique¤cy=47&Language=en, staženo 22. 7. 2010

Příloha 7: Seznam otázek rozeslaných starostům a primátorům

1. Kolik kilometrů od hranic se vaše obec/město nachází? Považujete polohu vaší obce/města za periferní?
2. Je vaše obec/město členem euroregionu (i nepřímým), který působí ve vaší oblasti? (Uveďte prosím i s názvem euroregionu)
3. Naplnila se vaše očekávání ohledně tohoto členství? Respektive měli byste o toto členství zájem?
4. Jaké jsou hlavní přínosy euroregionu pro vaši obec/město?
5. Je tato institucionalizovaná forma přeshraniční spolupráce na československé hranici potřeba? Proč?
6. V jakých oblastech si přeshraniční spolupráce na česko-slovenském pohraničí všímáte nejvíce?
7. Jsou podle vás vztahy a návštěvy druhé strany hranice intenzivnější nyní nebo před rokem 1993?
8. Vyskytují se ve vašem okolí problémy, které dáváte za vinu českým/slovenským sousedům? Jaké?
9. Dochází díky existenci euroregionu ke zvyšování socioekonomické úrovně na obou stranách státu?